

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

2
КЛАС

Частина 1

Інтегрований курс

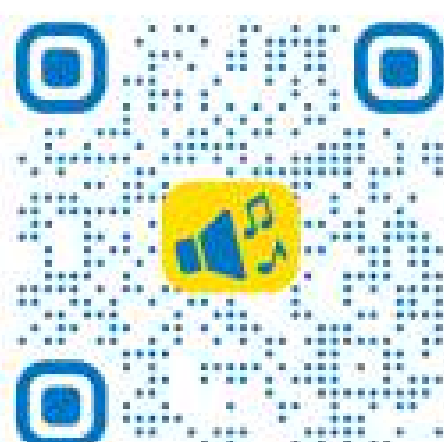
Державний Гімн України

*Музика М. Вербицького,
слова П. Чубинського*

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Остапенко Ганна Сергіївна

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 2 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

ЧАСТИНА 1

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

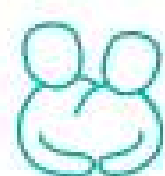

Київ • Світич • 2025

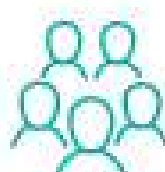
*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 07.01.2025 № 22)*

*За типовою освітньою програмою,
розробленою під керівництвом Р. Б. Шияна*

Умовні позначення

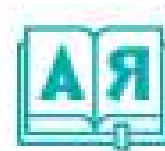
попрацюйте в парах

попрацюйте в групах

попрацюйте всім класом

уточніть значення виділеного слова в “Тлумачку”

запиши, дивлячись на зразок або з пам'яті

Остапенко Г. С.

О 76 Українська мова та читання : підруч. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.). Ч.1 / Г. С. Остапенко. — Київ : Світич, 2025. — 128 с. : іл.

УДК 811.161.2:821(075.2)

Електронний інтерактивний
додаток до підручника —
на сайті SvitDovkola.org/um2/2025

Вітаємо в 2 класі!

Ми приготували для тебе чимало цікавого.

Мовознай

Чи знаєш ти, що робить нашу мову особливою? Дослідимо її секрети разом!

Читася

Я збрала найцікавіші оповідання, казки, вірші, загадки та факти. Нумо читати!

Пишєня

Хочеш створити власну книжку? Тоді звертайся до мене.

Чистомовик

Збережімо українську мову чистою! Я підкажу тобі, як говорити без помилок.

Дружисловик

А я допоможу знаходити ввічливі слова в різних ситуаціях.

Медійка

Запрошую до світу медіа. На тебе чекають мультфільми, комікси, фото і відео.

Режисерка

Разом ми створимо наш театр! Гратимемо різні ролі та дивуватимемо глядачів.

Зміст

Тема 1 ❖ Зміни

Абетка	4	Наголос	20
Упорядкову за абеткою.	6	Приголосні звуки	22
Звуки і букви	8	Досліджую приголосні звуки.	24
Вірш і рима	10	Переказую твір за малюнками	26
Голосні звуки	12	Переказую твір за схемою	28
Склад	14	Чого навчає казка?	30
Ділю слова на склади.	16	Моя книжка. З чого почати?	32
Наш театр. З гілки на сцену!	18		

Тема 2 ❖ Факти і здогадки

Захисники і захисниці.	34	Читаю інфографіку	48
Читаю комікс	36	Унікальні літери	50
Листи на війну.	38	Апостроф	52
М'який знак.	40	Притча	54
Пишу слова з м'яким знаком	42	Значення слова	56
Позначення м'якості приголосних звуків на письмі.	44	Легенда	58
Наш театр. Осінь вистава.	46	Пряме і переносне значення слова	60
		Моя книжка. Цікаві факти про мене	62

Тема 3 ❖ Територія

Моя Батьківщина	64	У пошуках слів	78
Географічні назви	66	Описую винахід	80
Створюємо рекламний плакат	68	Основа і закінчення . . .	82
Синоніми	70	А де закінчення?	84
Антоніми	72	Створюю інфографіку	86
Наш театр.		Правда чи фейк?	88
Шкарпетки, на сцену!	74	Корінь слова	90
Мандри	76	Моя книжка.	
		Мій рідний край	92

Тема 4 ❖ Спільнота

Вірші про сніг	94	Як знайти друзів?	110
Зимова казка	96	Мирилки	112
Навіщо слова змінюють форму?	98	Розповідаю про щасливий момент	114
Образні вислови	100	Моя книжка.	
День святого Миколая	102	Мої друзі	116
Пишу привітання	104	Народна творчість	118
Казкові пригоди	106	Колядка	120
Наш театр.		Різдвяна оповідка	122
Театр тіней	108		
Тлумачок	124		

Тема 1 ❖ Зміни

Абетка

- 1.** Пригадайте, чого ви навчилися на уроках української мови та читання в 1 класі. Чого хочете навчитися цьогоріч? Уважно слухайте й підтримуйте одне одного.

Мені сподобалося читати казки.
Хочу навчитися їх складати!

Цікаво! Залюбки їх прочитаю. А я хочу навчитися краще писати рукописні літери.

- 2.** Послухай пісню і пригадай українську абетку:
svitdovkola.org/um2/2025/media1

Абéтка, або **алфавіт**, **áзбука**, — усі букви для запису звуків певної мови, розташовані в усталеному порядку.

3. Художник розмалював букви. Назви, якою стала кожна з них. Наприклад, **в** (ве) — вишита.

4. Напиши всі рукописні букви алфавіту: великі й малі.
5. Яка буква тобі найбільше подобається? Чому? Чи є ті, які складно писати? Напиши їх по рядочку, щоб потренуватися.

- 4.** Прочитай список казкових персонажів, складений за абеткою. Яке слово не на своєму місці? Де воно має бути? Запиши слова за абеткою.

Журавель, Зайчик,
Івасик, Котигорошко,
Лукаш, Півник, Мавка.

У списках за абеткою беруться до уваги і перша, і наступні літери в слові.

- 5.** Пишения склало список улюблених ласощів та в кожному слові помилково додало зайву букву. Знайдіть їх. Запишіть правильно слова за абеткою.

Варендики, мороозиво,
омелет, ммишці, сирр.

- 6.** Зберіть класну бібліотеку. Принесіть по 2–3 книжки з дому. Розташуйте їх на полиці в алфавітному порядку за назвою або за прізвищем автора.

Звуки і букви

Сьогодні Пишеня похвалилося Мово-знаю:

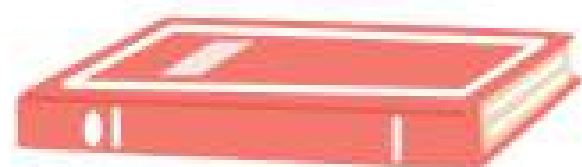
– Я вже знаю всю абетку! Тепер я зможу читати, вимовляючи букви! Ой, чи звуки? Щось я заплуталося.

– Тоді нумо тебе розплутувати! Саме слово підказує: **звуки** звучать. Вони бувають голосні та приголосні. На письмі ми позначаємо їх **буквами (літерами)**. Букви бувають великі й малі, друковані та рукописні.

– А-а-а-а, – протягнуло радісно Пишеня. – Усе зрозуміло: **звуки** ми чуємо та вимовляємо, а **букви** читаємо та пишемо.

1. Прочитай слова вголос. Полічи в них букви і звуки.

книга

олівець

диня

ми

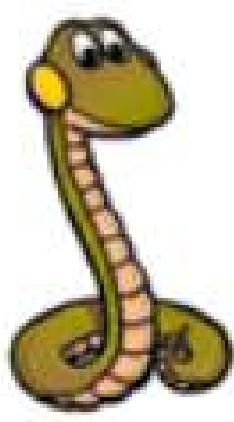
м'яч

яблуко

У яких словах кількість звуків та букв різна?
Чому?

2. Пригадай, як позначаємо звуки у звукових схемах слів. Добери звукові схеми до назв тварин.

1 3 2 4

3. Запиши слова із завдання 1 у порядку зменшення кількості букв: від найдовшого до найкоротшого.

4. Прочитайте по черзі скоромовку, а тоді промовте її з пам'яті. Підказуйте одне одному жестами. Які звуки ви потренувалися вимовляти?

Гуска грає на гітарі,
Гелготить гусак гага́рі,
Горобець гука грака́,
Га́ва га́тить гопака.

Юрій Кругляк

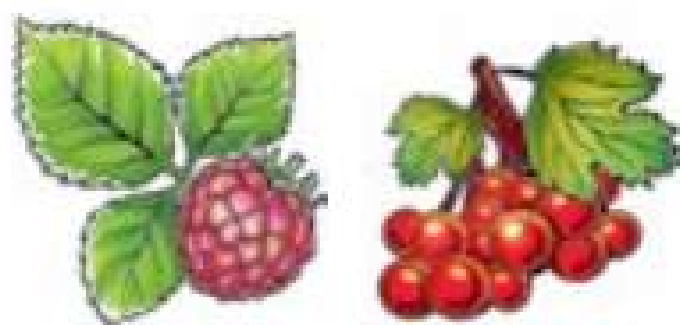

Літери бавляться! **ДБ**

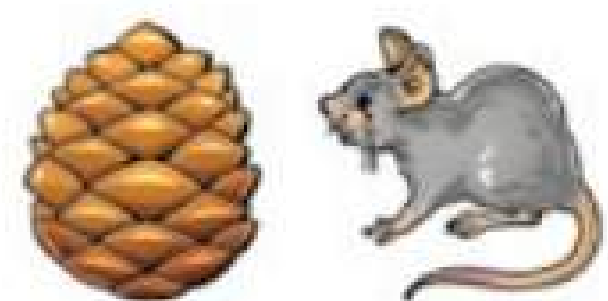
Які букви сховалися за яблучками? Запиши можливі варіанти. Придумай і запиши подібні пари слів.

а к

а л и н а

и ш к а

Вірш і рима

1. Прочитай вірш та поміркуй, що тобі подобається в школі.

Веселий дзвінок

Із лісу дрімучого
вийшов **ведмідь**.

“Не буду я, – каже, –
У хаші **сидіть**.”

Малина скінчилась,
Кусаються бджоли,
А чесно сказати,
Я хочу до школи.

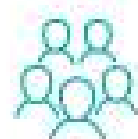
Так весело дзвонить там
Срібний дзвінок,
Коли закликає
дітей на урок”.

Оксана Кротюк

2. Чому ведмідь не хотів бути в лісі? Чим його привабила школа?
3. Яку назву має твір Оксани Кротюк? Запропонуй свої варіанти.

4. Уявіть ведмедика-учня у своєму класі. Розподіліть ролі: учитель/учителька, діти, ведмідь. Інсценізуйте можливу розмову.

- ❖ Що могло б зацікавити ведмедика? Які правила варто йому пояснити?

Вірш — це художній твір, останні слова в рядках якого звучать однаково чи подібно. Таке співзвуччя слів називають **римою**. А ще вірш можна легко проспівати або проплескати.

5. Доведи, що “Веселий дзвінок” — вірш. Прочитай виділені в тексті слова та знайди інші рими.

6. Прочитай слова та знайди рими. Запиши їх парами за зразком.

*Діти, скелі, радіти, клас,
веселі, час.*

Діти — радіти,

7. Спробуйте придумати вірш із римами, що в завданні 6. Чи легко це зробити?

8. Запам'ятай, як пишеться слово “ведмідь”. Склади та запиши речення про ведмедя в школі.

ВЕДМІДЬ

Вимовляй слова правильно:

Я до школи ходджу,
Там за партою сидджу.

Голосні звуки

- 1.** Які осінні зміни ти помітив / помітила в довкіллі? Прочитай про те, як радіють осені казкові кротенята.

Погожий день

За повістю Мар'яни і Тараса Прохаськів
“Хто зробить сніг”

Небо було похмурим кілька днів. Але невдовзі знову вийшло сонце і потепліло. Тільки щось сталося з кольорами. Зелений ліс перестав бути зеленим. Дерева зробилися жовтими, золотистими, оранжевими, червоними, бордовими, брунатними і багряними. А небо – синім як ніколи.

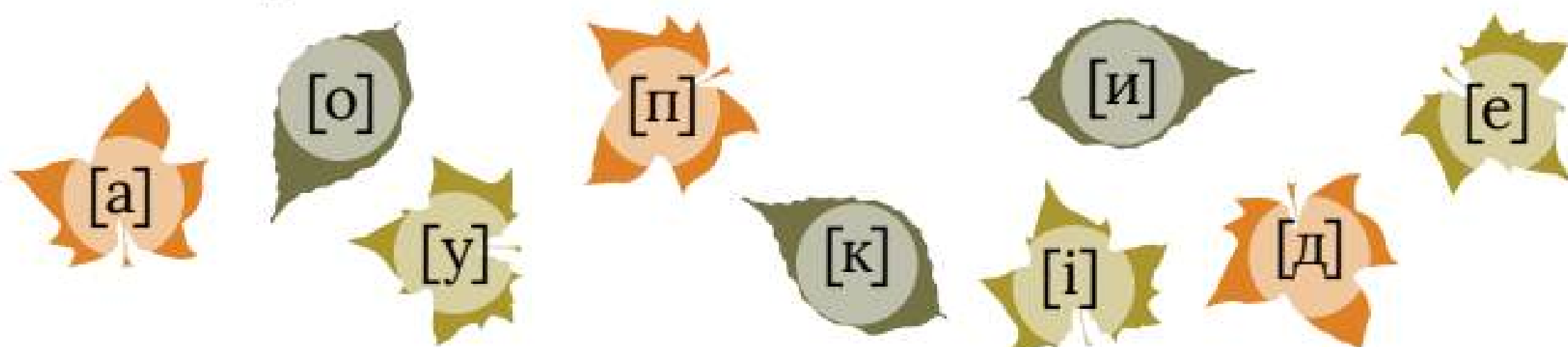
– Бабине літо – найкращий час для малювання, – казала мама кротенят і роздавала їм кольорові олівці.

Вони зручно всідалися на галявині зі своїми альбомами, і кожен вибирав собі дерево, яке хотів намалювати. Мама виносила **контрабас** і грала спеціально для дітей. Від низьких звуків маленькі жовті букові листочки відривалися від гілки й повільно летіли вниз...

Згодом під деревами назбиралися цілі купи сухого листя. У сухому листі чудесно бавитися. Навіть просто ходити, щоб воно голосно шурхотіло. Тато-кріт казав, що це прекрасно заспокоює нерви. Але на дітей воно діяло інакше. Бігаючи по листю, кротенята починали нестримно бушувати. Вони перестрібували з купи на купу, запорпувалися в листя і присипали ним одне одного, підкидали листя високо догори і гасали під саморобним листопадом.

2. Що люблять робити восени персонажі казки? А які осінні розваги до душі тобі?
3. Послухай мелодію, виконану на контрабасі:
svitdovkola.org/um2/2025/media2
4. Спробуй проспівати звуки, які потрапили на осінні листочки. Які з них легко співаються? Згадай, як такі звуки називаються.

Голосні звуки утворюються за допомогою лише голосу, їх легко проспівати. В українській мові їх 6: [а], [о], [у], [е], [и], [і]. А букв, що їх позначають, — 10: а, я, о, у, ю, е, є, и, і, ї.

5. Запиши назви осінніх кольорів за абеткою. Обведи в них літери, які позначають голосні звуки.

жовтий багряний
 брунатний
 помаранчевий

6. Які ще кольори можуть бути осінніми? Запишіть їх і порівняйте переліки.

Склад

- 1.** Прочитай уривки віршів. Про яку пору року вони розповідають?

Осіннє листя

Від вітру коливаються
Пожовклі деревá,
А листя з них

зривається
І пісеньку співа:

– Веселі танцюристи
ми,

Кружляєм в висоті,
Листкі́, листóчки,
лі́стячко,

Червоні й золоті!

Зриваємось ми зграями
З топольок та беріз,
Злітаємо, кружляємо
І падаємо вниз.

Та, вітром знов
 підне́сені,
Мчимо з височині.

Нам радісно,
нам весело,
Нам любо восени!

Наталія Забіла

Як швидко літо промайнуло

Садок марніє потихеньку,
Пожовклі падають листкі,
Вітрець не віє вже тепленько, —
Жене понурії хмарки.

Посо́х горошок на городі,
Мачо́к вже цвіт свій погубив,
Високий соняшник на грядці
Журливо голову схилив.

Олена Пчілка

2. Який настрій виник у тебе після кожного вірша? Знайди слова, що його створюють.
3. Пригадайте, що таке склад. Знайдіть у віршах слова з одним, двома, трьома складами.

Склад — частина слова, що вимовляється на одному видиху. Він може складатися з одного чи кількох звуків, один із яких обов'язково голосний.

О-сінь. Гра-ти-ся. Пре-чу-до-вий.

У слові стільки складів, скільки голосних звуків.

4. Полічи, скільки складів у цих словах. Запиши найдовше та найкоротше слова.

клен
калина

береза
горобина

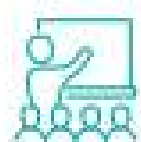
липа
каштан

5. Прочитай слова та розділи їх на склади.

Мо|ло|ко, задри|гав, коро|на.

Запиши перший склад із першого слова, другий із другого, третій із третього та дізнайся назву хвойного дерева, яке росте в Карпатах і жовтіє восени.

6. Знайдіть у бібліотеці казки, вірші про осінь. Випишіть описи осені, які вас вразили, та намалюйте до них ілюстрації.

Ділю слова на склади

1. Прочитай пізнавальний текст із дитячої енциклопедії.

Чому листя змінює колір восени?

У лісті містяться різні барвникі – жовтий, червоний та зелений. Навесні та влітку переважає зелений – хлорофіл. Завдяки йому в листі відбуваються важливі процеси. Під дією сонячного світла вуглекислий газ і вода, які надходять з повітря та ґрунту, перетворюються на потрібні рослині поживні речовини. Крім того, виділяється кісень.

Восени, коли сонячного світла мало, хлорофіл поступово руйнується. Тоді проступають інші барвникі, які були непомітними.

2. Розкажіть одне одному, яку нову інформацію ви дізналися з цього тексту.

3. Подивися пізнавальне відео, щоб дізнатися більше:
svitdovkola.org/um2/2025/media3

❖ Що тобі сподобалося в цьому відео?

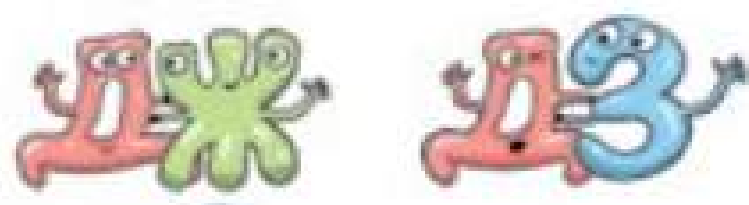

4. Знайди в тексті слова, які не помістилися повністю в рядок. За допомогою спеціального знака їх розділили на дві частини та перенесли другу частину слова на наступний рядок.

- 5.** Як гадаєш, чи можна розділити слово для переносу як заведено? На які частини ти вже вмієш ділити слова?

Слова переносять із рядка в рядок по складах.

Нас не можна роз'єднувати для переносу!

дж та **дз**,
що позначають
один звук

Гу-**дз**ик.
Хо-**дж**у

апостроф і ь
та попередню
букву

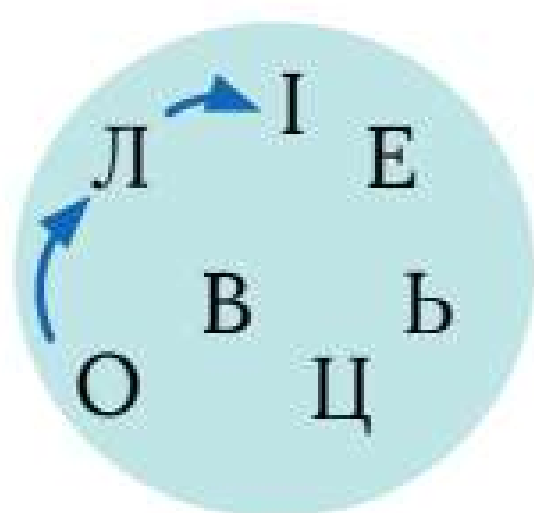
Ко-**л**ьори
або ко**л**ьо-ри.
Об'-**ек**тив

склад
з одного
голосного

Абет-ка

- 6.** Збери з літер слова та розділи їх для переносу.

Олі-вень,

Наш театр

3 гілки на сцену!

Об'єднайтеся в групи. Прочитайте вірші та інсценізуйте один із них, зробивши ляльок із природних матеріалів.

Їжаки

Два веселі їжаки
Накололи на голкі
Всі листкі

І сказали:
– Ми – кущі,
Золоті у нас плащі
На дощі.

Два веселі їжаки
Накололи на голки
Всі грибки

І сказали:
– Ми – пеньки,
Наросли на нас грибки,
Як горбки.

Два веселі їжаки
Позгортались у клубки
Під голкі

І сказали:
– Ми – грудкі...
Ну, а може – будяки...
Ну, а може – їжаки
Все ж таки?

Тамара Коломієць

1. Які слова мають читати виконавці-їжаки? Висловлювання персонажів називають **рєпліками**.
2. А що у вірші промовлятиме оповідач? Цю частину тексту називають **словами автора**.

- 3.** Потренуйся промовляти репліки їжаків із різними інтонаціями: мрійливо, гордовито, таємничо, жартівливо. Які інтонації підійдуть для слів автора?

Суперечка

Ведмідь сварився із совою:
– Ти щось наплутала, сова!
Затям своєю головою –
зими в природі не бува!

Сова сміялась:

– Волохатий,
не дивно чути це мені:
як восени ти ляжеш спати,
прокинешся аж навесні.

Петро Ребро

- 4.** Промов репліку ведмедя спочатку обурено, а потім поблажливо, сміючись. Так само поекспериментуй із реплікою сови. У якому випадку схоже, що тварини посваряться?
- 5.** Покажіть інсценівку іншим групам. На початку оголосіть назву вірша та автора. Наприкінці представте акторів. Глядачі віддячують акторам оплесками.
- 6.** Поділіться враженнями від виступів інших груп. Починайте висловлювання так:
- Мене вразило, як ви...
 - Вам чудово вдалося...
 - На мою думку, можна ще...
 - Мені сподобалося...

Наголос

Пишеня роздивилося вірші на цій і наступній сторінках та запитало Мовозная:

– Я бачу над однієї буквою в кожному заголовку якусь риску. Що вона позначає? Вона важлива?

– Оце в тебе пильне око! Ця риска – **наголос**. Вона позначає наголошений склад, той, який вимовляється з більшою силою голосу.

У кожному слові є склад, який вимовляється з більшою силою голосу, — **наголо́шений**. Голосний звук у ньому звучить чітко.

1. Спробуй вимовляти слова, ставлячи наголос на різні склади.

Телятко, запам'ятай, книжка, добрий.

2. Прочитай заголовки віршів, наголошуючи слова правильно. Чи ти саме так вимовляєш ці слова?
3. Прочитай вірші і запам'ятай правильний наголос.

Закладка

Я із книгами дружу.
Кожну книгу бережу.
Чемним дітям не з руки
Загинати сторінки.
Закладки потрібно мати,
То й не будеш загинати.

Серéдина

У нашій мові так заведено:
Не середі́на, а серéдина.
Цей віршик – правило-підказка.
Запам'ятай його, будь ласка!

Дро́ва

Ми рубали з татом дро́ва.
Підійшла до нас корова,
Попросила не рубати,
Бо телятко хоче спати.
У телятка добрий слух,
А сокирка: “Бух та бух!”

Віра Правоторова

- 4.** Складіть і запишіть речення зі словами, що є назвами віршів. Прочитайте їх уголос. Стежте за наголо-
сом.
- 5.** Назви зображене. Досліди, скільки наголосів у словах з різною кількістю складів.

Літери бавляться! **б в д**

Щоб розгадати ребуси,
скажи, що на чому.
Запиши слова.

А
НАС

З
ТИ

БА
Н

Приголосні звуки

1. Спробуй здогадатися за назвою твору, про що він. А потім прочитай початок оповідання.

Дракон, киш!

За однойменним оповіданням Анни Хромової
(початок)

Одного ранку мама готувала на кухні печеню з грибами. А Юля сиділа за столом і малювала. Намалювала маму. Потім себе. Потім Юля намалювала, як повіяв вітер і відніс їх із мамою до зеленого лісу. А потім їй захотілося намалювати дощ із грибів. Але для дощу на аркуші забракло місця.

– Мамо, іди глянь, що я намалювала! – покликала Юля.

– Зараз, сонечко, хвилинку.

Мама всипала до каструлі картоплю.

За хвилинку мама підійшла до Юлі. І побачила: олівці – розкидані, малюнок – зіжмаканий.

– Юлечко, що сталося? – здивувалася мама.

– Ти не хотіла йти! Значить, я погано малюю!

– Мені дуже шкода́ твого малюнка. Знаєш, усім часом доводиться чекати. Збери, будь ласка, олівці.

– Я – дракон! Грррр! Я не вмію збирати олівці! – загарчала Юля й побігла до кімнати бавитися м'ячем.

– Дракон?.. – здивовано пробурмотіла вслід донечці мама.

2. Юля ще кілька разів за день перетворювалася на дракона. Уявіть та інсценізуйте ці ситуації.

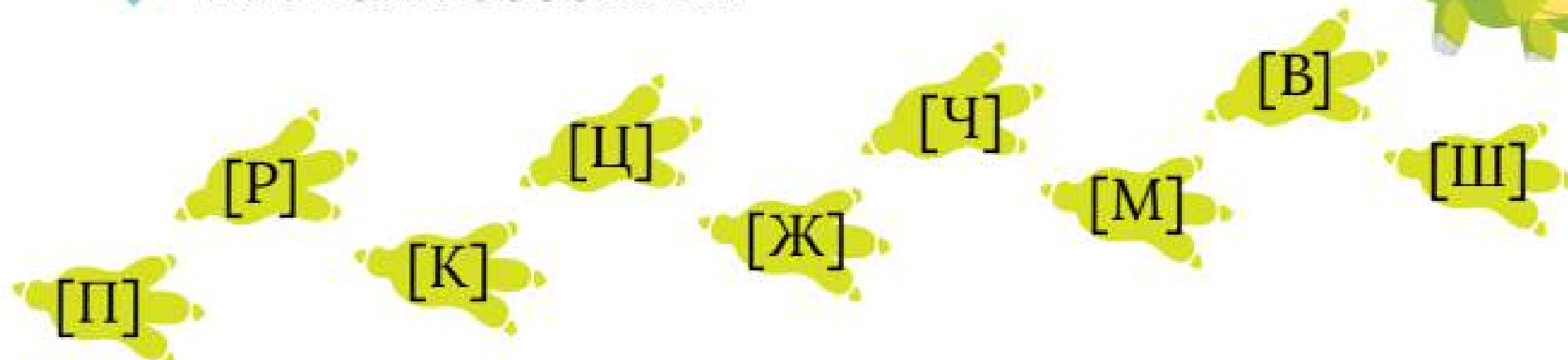

3. Чи буває, що ти теж перетворюєшся на дракона? Яку емоцію відчуваєш тоді? Як на це реагують інші?

4. Вимов звуки, що потрапили на сліди дракона.

❖ Згадай, як називаються такі звуки.

❖ Чим вони особливі?

Приголосні звуки утворюються за допомогою голосу та шуму — **дзвінкі приголосні**, або тільки шуму — **глухі приголосні**. Звідки береться шум? Видихуване повітря натрапляє на перешкоди — губи, язик, зуби.

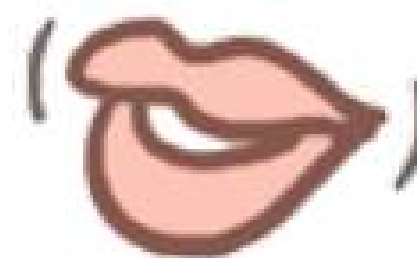
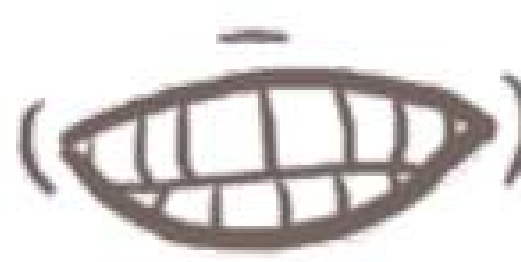
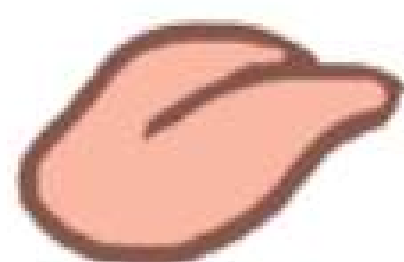
В українській мові 32 приголосні звуки, а букв для їх позначення — 22.

5. Вимов кілька разів кожен звук, відчуй, у якому місці в роті повітря стикається з перопоною.

СССССС

ББББББ

РРРРРР

6. Запишіть 3 слова, перший звук у яких приголосний, і 3 слова, у яких — голосний.

Досліджую приголосні звуки

Пишеня намалювало лиса в лісі, а тоді вигукнуло:

– Мовознаю! Глянь, яка дивина! Перша буква в цих словах однакова, а звуки різні. Ось послухай:

лис ліс

У першому слові [л] вимовляється твердо, а в другому м'якенько, ніжно. Звуки схожі, але різні! Так буває? Як гадаєш, що відповів Мовознай?

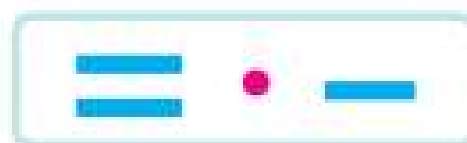
Приголосні звуки бувають **тверді** та **м'які**. Одна буква позначає на письмі два звуки: твердий [л] та м'який [л'].

лис

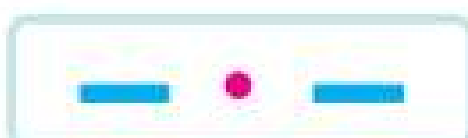
ліс

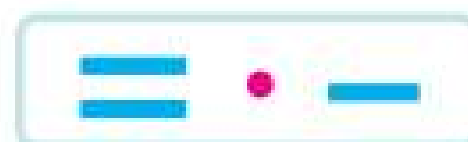
- 1.** Знайдіть звукову схему слова до кожного зображення. Чим відрізняються перші звуки?

1

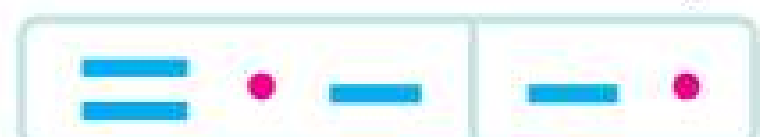
2

3

4

- 2.** Прочитай пари дзвінких і глухих приголосних і порівняй, як вони звучать.

дзвінкі	[б]	[г]	[ґ]	[д]	[д']	[з]	[з']	[ж]	[дж]	[дз]	[дз']
глухі	[п]	[х]	[к]	[т]	[т']	[с]	[с']	[ш]	[ч]	[ц]	[ц']

Зверни увагу, що деякі приголосні не мають пари.

дзвінкі	[в]	[й]	[л]	[л']	[м]	[н]	[н']	[р]	[р']	-
глухі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	[ф]

- 3.** Чи є у вашій класній чи шкільній бібліотеці книжки про драконів? Пошукайте і прочитайте їх.

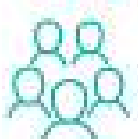
- 4.** Намалюй дракона, придумай йому ім'я. Чи можна використати при цьому лише приголосні звуки? Які приголосні звуки в імені твого дракона — тверді чи м'які, дзвінкі чи глухі?

- 5.** Підготуйся розповідати про свого дракона, відповідаючи на запитання.

- ◆ Де він живе?
- ◆ Що вміє робити?
- ◆ Що може його розлютити?
- ◆ Як він поводить себе, коли гнівається?
- ◆ Що заспокоює дракона та радує його?
- ◆ Який вигляд він має, коли задоволений?

- 6.** Покажіть одне одному свої роботи та розкажіть про драконів. Похваліть одне одного за те, що сподобалося.

Переказую твір за малюнками

1. Прочитай кінцівку твору про Юлю.

Драконі, киш!

За однойменним оповіданням Анни Хромової
(закінчення)

Мама сказала татові:

– Любий, сходи, будь ласка, до магазину. Скоро обід, а я не маю чим годувати дракона.

– Але ж є печеня, – не зрозумів тато.

– Дракони не їдять печені, хіба ти не знаєш? Купи принцесу. А краще двох, щоб лишилося ще на вечерю. Якщо свіжих принцес раптом немає, то купи корову. Але цілу, з рогами. Я читала, що дракони ковтають корів прямо з рогами.

– Я спробую... – пообіцяв спантеличений тато.

– А по обіді нам треба буде їхати шукати якусь печеру.

– Печеру? – здивувалися тато з Юлею.

– Так, печеру, – підтвердила мама. – Дракони не сплять у ліжках для дівчаток і нена-

видять ковдри. Нам потрібна сира й холодна печера в дикому лісі, щоб ми там вклали спати нашого дракона.

– Зрозумів, – сказав тато. – Ну, я пішов.

І тут Юля подумала, що вона більше не хоче бути драконом. Якщо поміркувати, драконове життя їй зовсім не підходить.

– Мамо, тату, я – дівчинка... – сказала Юля.

– А де ж дракон? – запитали мама й тато разом.

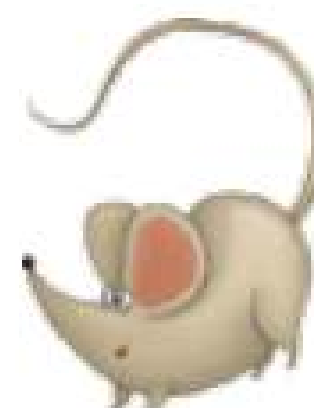

– Я його вигнала! Тупнула ногою та сказала: “Дра-
коне, киш!”

2. Уяви іншу кінцівку твору. Обери один із варіантів.

- ◆ Мама Юлі теж перетворилася на дракона.
- ◆ Тато справді купив двох принцес і корову.

3. Знайдіть у тексті слово з 13 букв, яке починається на букву **с**. Поділіть його для переносу.

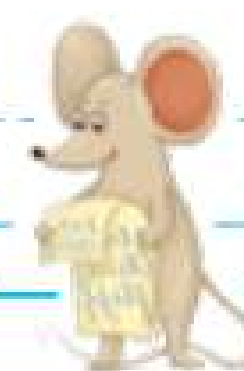
4. Перекажи рідним оповідання за малюнками.

5. Потренуйся писати речення.

Юлія вигнала дракона.

Переказую твір за схемою

- 1.** Прочитай початок казки та уяви, чим вона може закінчитися.

Каліточка

Українська народна казка (початок)

Були собі чоловік та жінка. Була в них пара волів. Ото жінка раз і каже чоловікові:

– Поведи воли й продай, справимо собі коня та воза, будемо їздити в місто і до родичів.

Чоловік **залигав** волів та й повів. Веде дорогою, аж ось наздоганяє його чоловік конем.

– Здоров був!

– Здоров! – відповів чоловік незнайомцю.

– А куди це воли ведеш?

– Продавати.

– Поміняй мені на коня, – пропонує незнайомий.

– Давай, – погодився чоловік.

Виміняв коня, сів верхи та й їде. Від'їхав недалечко і зустрічає чоловіка, який жене корову.

– Здоров був!

– Здоров!

– А куди це ти їдеш?

– Коня продавати.

– Поміняй мені на корову!

– Давай, – знову погодився чоловік на обмін.

Помінявся, веде дорогою корову, аж бачить попереду пасуться свині та вівці. Зговорився він, виміняв

корову на свиню, а потім — на вівцю, а вівцю на гуску, а гуску на півня, а півня на **каліточку** та й поспішає додому. Аж тут тобі ріка розлилась. На б́ерезі стоїть перевіз, плату беруть, а в чоловіка ні копійки. Він і питається:

– А перевезете мене? Дам калиточку.

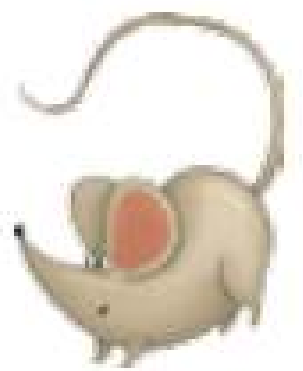
– Сідай.

І переїхав на другий берег.

2. Назва казки — старовинне слово, яке ми нині не вживаємо. Спробуй здогадатися, що воно означає.

3. Куди й навіщо вирушив чоловік? Чи вигідний обмін він здійснював? Як ти гадаєш, чому він мінявся майном?

4. Запишіть за алфавітом назви всіх тварин, яких міняв чоловік.

5. Домалюй схему того, як змінювалася власність чоловіка. Скільки елементів буде у схемі? Чи допоможе вона розповідати казку?

Літери бавляться! **б в**

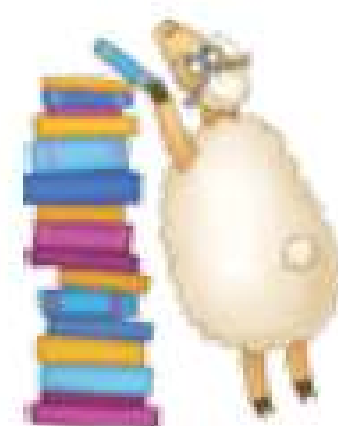
Щоб розгадати ребуси, скажи, на чому що.
Запиши слова. Постав у них наголос.

С	НИЙ	ЛЮЙ	СТО
СО	ДІЙ	МА	МИ

Чого навчає казка?

- 1.** Хочеш дізнатися, до чого домінявся чоловік із казки? Прочитай кінцівку твору.

Каліточка

Українська народна казка (закінчення)

На тому березі стояла **в́алка** чумаків. Як розпитали ж вони чоловіка, за що він виміняв калиточку, сміються з нього.

– Що тобі, – кажуть, – жінка вдома за це зробить?

– Аж нічого! “Добре, що хоч сам живий вернувся”, – скаже.

Та й побилися чумаки з чоловіком об заклад. Коли скаже жінка так, то чумаки віддадуть двадцять **маж** солі. Зараз одібрали одного з-поміж чумаків, послали до чоловікової жінки. Приходить він та й питає ту жінку:

– Здорова була! А що чула за свого чоловіка?

– Здоров! Та нічого не чуто.

– Він воли на коня проміняв.

– От добре, возик недорого коштує, якось купимо.

– Та й коня проміняв на корову.

– Це ще краще, буде в нас молоко!

– А далі корову проміняв на свиню!

– І то добре, будуть поросята!

А чоловік далі веде:

– А свиню на вівцю, та й вівцю проміняв на гуску, а гуску на півня, а півня на калиточку.

– І це добре, будемо хто що заробить, чи він, а чи я, то все в калиточку складати.

– Та він і калиточку за перевіз віддав.

– Ну що ж, добре, що хоч сам живий та здоровенький вернувся, – такою була відповідь жінки.

Чумаки віддали чоловікові двадцять маж солі. Повернувся він додому, та й не з порожніми руками.

2. Чи ти здогадався/здогадалася, що означає слово “калиточка”? Які слова в тексті тобі це підказали? Які інші незнайомі слова тобі трапилися в казці? Чому їх тут так багато?

3. Чому чумаки посміялися з чоловіка? Що означає вислів “побилися об заклад”? Хто виграв?

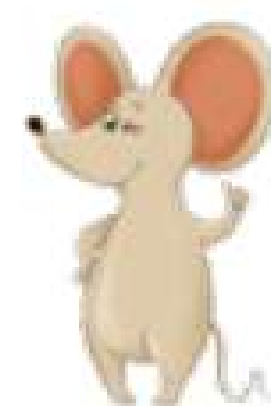
4. Чому жінка не розчаровувалася? Назви переваги, які вона знаходила для кожного нерівноцінного обміну.

5. Повправляйтеся в позитивному мисленні. Запишіть і доповніть речення.

◆ На прогулянці мої штанці забруднилися, зате ...

◆ Тато прийшов додому пізно і не встиг почитати мені на ніч, зате ...

6. Вибери два варіанти, як чемно відмовити, або запропонуй свій.

– Вибач, я не можу дати тобі те, що ти просиш, воно й мені потрібно.

– Дякую, я не хочу мінятися.

– Іди геть!

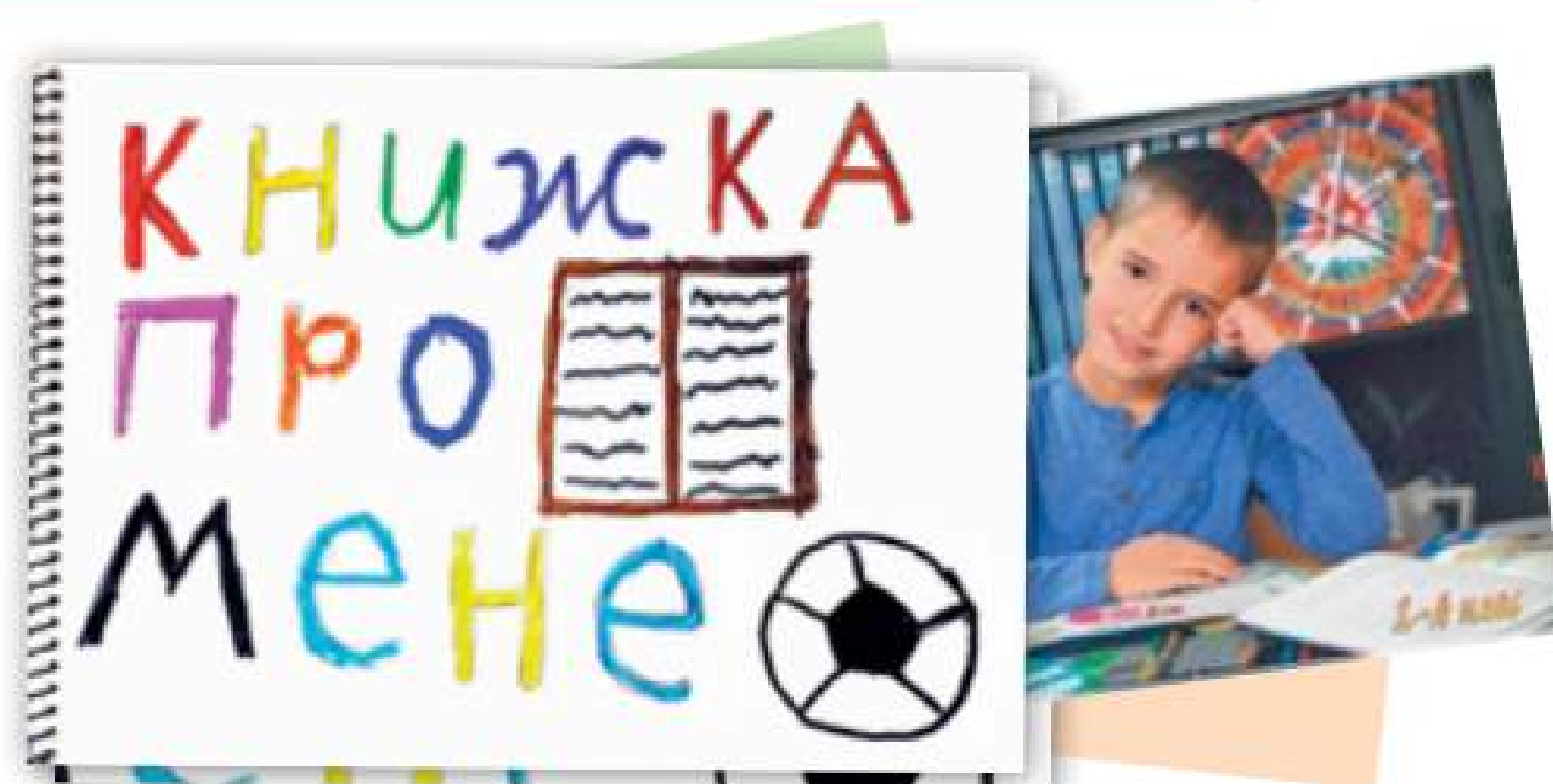
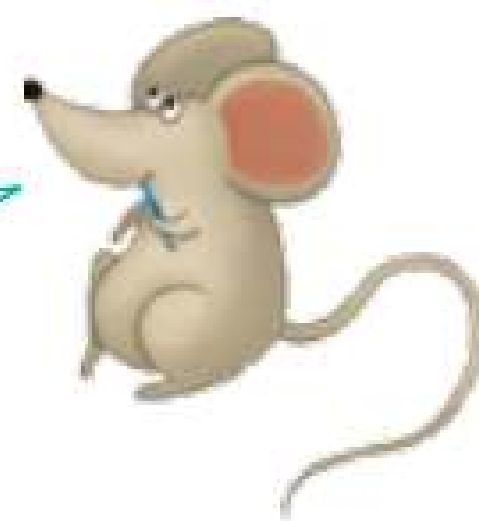

Моя книжка

З чого почати?

У твоєму житті відбувається стільки цікавого! Про це варто написати книжку. Протягом усього року виконуй завдання цієї рубрики.

Обкладинка

1. Візьми альбом для малювання. Це — твоя майбутня книжка про тебе.
2. Придумай назву. Що намалювати на обкладинці? Чи варто наклеїти фото або інші зображення?
3. Уважно перевір, чи немає в написах помилок. При потребі звернися по допомогу.

Відгук

Розглянь обкладинки книжок учнів та учениць із твого класу. Напиши, чия тобі сподобалася найбільше.

- Мірина обкладинка дуже яскрава.
- Обкладинка Олеся – кумедна.

Я у школі

1. Напиши текст про свій перший день у школі. Що тобі сподобалося? Які були емоції?
2. Сторінку з текстом наклеї у книжку та придумай оформлення: як записати заголовок, де розмістити малюнок чи фотографію.

Я там тільки знала
свого найкращого друга
Кузю.
І ми дорослі діти робили
квест. В кінці ми їм
печиво. Я вперше почувала
себе гордою. Це був мій
найщасливіший день!

3. Почитайте розповіді одне одного та поділіться враженнями. Пам'ятайте поради Дружисловика.

Ідеї для товщої книжки

Якщо хочеш, зроби ще кілька сторінок у своїй книжці:

- ❖ про улюблені уроки,
- ❖ про свої навчальні успіхи чи невдачі,
- ❖ про цікаву шкільну подію або мандрівку.

Тема 2 ❖ Факти і здогадки

Захисники і захисниці

1. Прочитай оповідання з книжки “Таємні історії маленьких і великих перемог”.

Історія, яку розповіла сирена

За оповіданням Тані Стус “Пісня-попередження”

Діти здивовано оточили велику запилюжену автівку, що зупинилася біля двору бабусі Люби. Святик із Левом, Ляною і своїми новими друзями вирішили стежити за безпекою. Тож кілька днів тому створили власний **блоkpóст**.

– Скажіть “паляниця”! – загукали діти до водія.

– Паляниця! Документи показувати?

– Ні, усе гаразд. Ви правильно вимовляєте, проїжджайте, – поважно сказав Святик.

– А нам далі не треба. Ми до бабусі Люби, – відповів чоловік із кудлатою бородою і вийшов із машини. На ньому був одяг кольору хакі.

З двору вийшла бабуся Люба й ніжно обійняла бороданя:

– Привіт, синку!

– Я лише на годинку, ма... Нас чекають.

Раптом усі почули гучне пронизливе завивання сирени. Лев від несподіванки заплакав. Підійшла мама й узяла його на руки.

– Повітряна тривога, – спокійно сказала вона. – Зараз ми всі разом підемо в безпечне місце.

А бородань загадково промовив до Лева:
– Друзяче, у сирени є для тебе важлива історія. Прислухайся, і вона її розповість.

“У прадавні часи ми, сирени, були істотами з головою жінки й тілом птаха. Жили в морі та своїми чарівними голосами збивали з маршруту моряків. Тому люди нас боялися і уникали. А ми мріяли бути корисними.

І ось у минулому столітті, під час однієї з воєн ми зустріли винахідника та розповіли про свою мрію.

– Що ж, – сказав винахідник. – Здається, саме ви мені й потрібні. Однак доведеться дещо змінити ваші голоси, адже краса ваших пісень не має відволікати.

– Ціна життя людини вища за красу наших голосів, – вирішили ми і погодилися.

І так одного дня над великим європейським містом з'явилися літаки, які несли людям смерть. Тоді ми зазвучали. Усі люди нас почули і встигли сховатися. Відтоді ми, сирени, попереджаємо, а не випробовуємо людей”.

– Сирени пожертвували красою свої голосів, щоб зберігати життя, – замислено промовила Ляна.

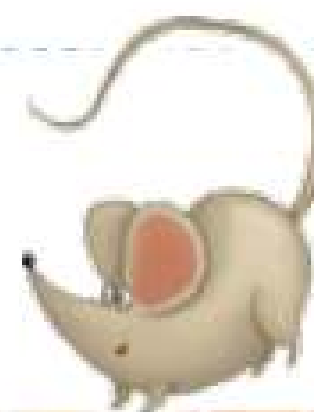
2. Хто були чоловіки з автівки? Що розповіла сирена? Як сирена допомагає врятувати людські життя?

3. Потренуйся писати речення.

1 жовтня – День захисників і захисниць України.

4. Випишіть з казки слово-пароль. Складіть його звукову схему.

Читаю комікс

1. Прочитай комікс. Чому хлопчик сумував?
Як він зміг долучитися до доброї справи?

Я допомагаю, перемогу наближаю

Цьогоріч Ян не мав настрою допомагати на городі.

Я картоплю копаю, а міг би зараз допомагати військовим чи пожежникам...

Чого зажурився? Зараз вирушає машина волонтерів. Передамо на фронт частину нашого врожаю.

От бачиш, і ти допоміг військовим!

2. Розкажи, як ти допомагаєш дорослим або що б ти міг / могла робити для України.

3. Які слова можуть підтримати того, хто засмутився?

- Чим тобі допомогти?
- Чого ти засмучуєшся? Усім погано.
- Це зовсім не біда, от у мене було...
- Хочеш, я обійму тебе чи зроблю тобі чаю?
- Погоджуюся, це дуже прикро. Хочеш, разом поміркуємо, що робити в цій ситуації?

4. Відгадай загадку. Чи одна в неї відгадка?

Буква – одна, а звуків – два.

Вимовляй правильно: буква **щ** позначає два звуки: **[шч]**.

5. Складіть речення з поданими словами словами та прочитайте їх уголос. Стежте за вимовою звуків, які позначає буква **щ**.

борщ

дощ

щедрий

плащ

захисцяє

щасливі

6. Запам'ятай, як пишеться слово "захисники". Придумай та запиши з ним речення.

ЗАХИСНИКІ

Листи на війну

1. Досліді лист із книжки "Листи на війну. Діти пишуть солдатам" (упорядниці Валентина Вздольська, Оксана Луцшевська).

2. Кому адресовано лист? Хто його автор? Чи знайомі вони одне з одним? Що відчуватиме солдат, коли прочитає лист? Чому військовим важливо чути слова подяки та підтримки?
3. Напиши на окремому аркуші лист військовим. Як можна привітатися? Як звернутися до адресáта? За що йому/їй можна подякувати? Що побажати? Підписати лист чи залишити його анонімним?
4. Намалюйте листівки, додайте їх до листів та надішліть до Музею АТО в місті Дніпрі. Звідти їх передають у військові частини. Зверніть увагу, як треба підписувати конверт.

Зверху зліва – дані відправника:
 прізвище, ім'я
 адреса
 місто (область)
 індекс.

Наклей марку
 для оплати листа.

Знизу справа –
 дані отримувача.

М'який знак

- 1.** Прочитай початок казки про те, що звеселило сірий день.

Парасолька

За однойменною казкою Наталки Малетич (початок)

Одного похмурого ранку мама розбудила Мάρка. Він розплющив одне око, побачив, що надворі йде дощ.

– Не хочу до школи, дощ падає...

– А я хочу, – раптом почув Мάρко чийсь тихенький голосочок. – Я люблю дощ.

– Ти хто?!

– Я – парасолька. І мені вже набридло сидіти в шафі...

Марко зіскочив з ліжка й витягнув із шафи свою парасольку. Кольорові автомобільчики на ній ніби чекали, щоб кудись поїхати.

– Швидше, хочу під дощ! – наказала парасолька.

– Ти вмієш розмовляти... – Вражений Марко відразу почав одягатися.

Дощ лив як з відра. Хлопчик у яскравих гумаках чалапав за мамою й тихо розмовляв із парасолькою:

– А чому ти так любиш дощ?

– Бо він схожий на музику. Послухай, як стукають краплі по **рінвах** та підвіконнях, подивися, якими чудесними бульбашка́ми скачуть по калюжах. І найголовніше: без мене ти змок би до нитки, – пояснила парасолька. – Ти можеш застудитися, а я ні. Тому мені подобається тебе оберігати.

- 2.** Як ставиться Марко до дощу? А парасолька?

3. Що ти відчуваєш дощового ранку? Чи залежить твій настрій від погоди?
4. Знайди в назві казки букву, яка не позначає звука.

М'який знак (ь) вказує, що попередній приголосний звук вимовляється м'яко.

5. Прочитай і порівняй слова та звукові схеми. Як вимовляється останній звук — твердо чи м'яко?

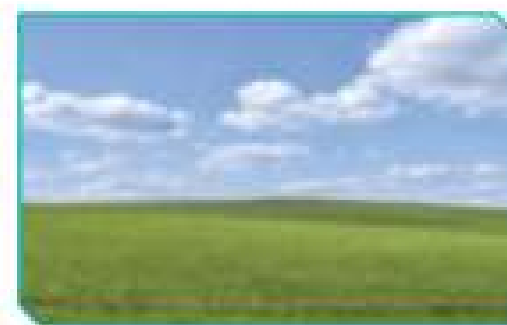

Рис – рись, син – синь, лан – лань.

1

2

6. Прочитай слова. Запиши їх, вставивши м'який знак замість краплинок, якщо потрібно.

Апел[💧]син, пал[💧]ка, близ[💧]ко,
каз[💧]ка, леген[💧]кий, дощ[💧].

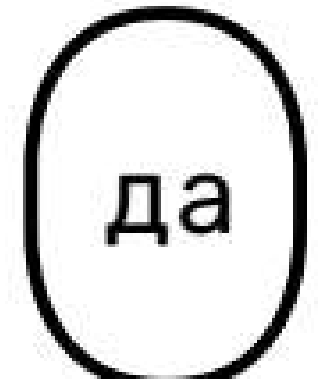
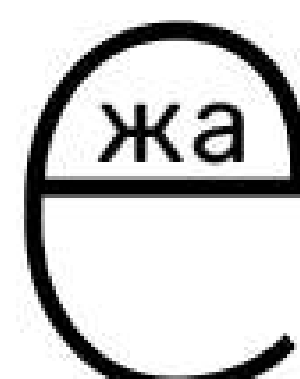
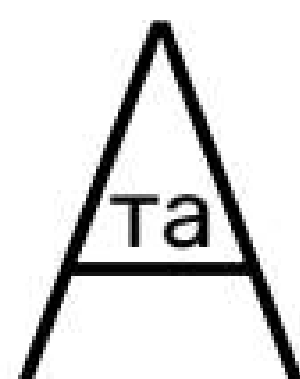

7. Випишіть у зошит 10 слів із м'яким знаком. Скористайтеся книжками з класної бібліотеки.

Літери бавляться! ^бД ^вВ

Щоб відгадати ребуси, скажи, в чому що. Склади та запиши власні ребуси.

Пишу слова з м'яким знаком

- 1.** Пригадай початок казки про парасольку і прочитай її закінчення.

Парасолька

За однойменною казкою Наталки Малетич
(закінчення)

У школі Марко розклав парасольку сохнути в кутку класу, серед інших парасольок.

“Цікаво, чи й вони такі ж чарівні, як моя?” – подумав хлопчик і побіг до друзів. Про ранкову пригоду він не розповідав нікому. Хто б повірив, що парасолька розмовляє?

Увечері, коли Марко йшов із татом додому, вітер раз у раз намагався видерти парасольку з рук.

– Тепер я тебе захищаю, – прошепотів Марко.

Та хоч як міцно хлопчик тримав парасольку, вітер таки висмикнув її з рук і поніс вулицею. Парасолька пролетіла кілька метрів, шубовснула в калюжу і загойдалася на хвильках. Вона була, мов кораблик, – зі **щоглою**, але без вітрил.

– Важкий у тебе видався день, – співчутливо сказав хлопчик.

– Зате я нині політала і поплавала, – задоволено промовила парасолька. – Мені так сподобалося!

- 2.** Знайди в тексті два свідчення того, що Марко хотів тримати в секреті свої розмови з парасолькою.

3. Як відреагувала парасолька, потрапивши в калюжу, — зраділа чи засмутилася? Чи притаманний тобі оптимізм? Розкажи, як він проявляється.

4. Знайди в тексті, як Марко висловив своє співчуття парасольці.
5. Визнач два варіанти фраз, які допоможуть підтримати когось у скрутну хвилину.

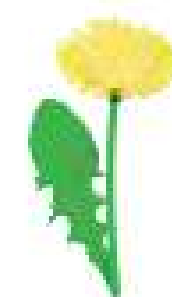
- Важкий у тебе сьогодні день!
- А я знав / знала, що так буде! Ти б краще...
- Це справді неприємно.
- Не скигли. Комуś іще гірше.

6. Оберіть для своєї групи предмет, який оживе та розмовлятиме. Це можуть бути гумки, рюкзак або будь-що інше. Інсценізуйте вашу розмову. У кого буде радісний настрій, а в кого сумний? Хто кого розрадить?

7. Запиши назви зображень. Зважай, що в кожному слові є м'який знак.

8. Склади звукову схему якогось слова із завдання 7, а напарник/напарниця нехай відгадає, якого саме.

9. Запам'ятай, як пишеться слово "медаль". Склади та запиши речення з ним.

Позначення м'якості приголосних звуків на письмі

1. Прочитай вірш. Що нагадувала звірятам хмарка?

Хмарка

Ночувала хмарка в місті.
Між будинками так тісно!
Там на неї всі бурчали
І туманом називали.
А сьогодні спала в полі,
Місця їй було доволі.
Тут хмаринка біла-біла
Уляглася, як хотіла.

Мишка думала: "Це вата.
Треба нірку утепляти".
Лис подумав, що це пух,
Набирав собі в лантúх.
А зайчиха укривала
Зайця білим покривалом.

Зрозуміла лиш ворона,
Хоч була вже трохи сонна,
Що це хмарка спить у полі
У вологій білій льóлі.

Віра Правоторова

2. Як почувалася хмарка в місті, а як у полі? З чим сплутали і як її використали мишка, лис, зайці? Хто не заважав хмарці спати?

3. Продовж речення.

Хмарка схожа на ...

4. Прочитай склади і порівняй, як звучать приголосні звуки.

ла – ля

зи – зі

ру – рю

не – не

Не лише м'який знак позначає на письмі **м'якість** попередніх приголосних звуків. Букви **і, я, ю, є** теж виконують цю "роботу".

5. Знайдіть у тексті вірша "Хмарка" слова, у яких букви **і, я, ю, є** стоять після букв, що позначають приголосні. Запишіть 5 із них. Чи потрібен у них м'який знак?

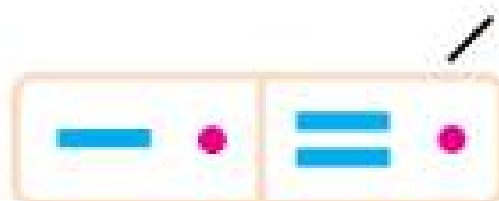

6. Промов слова. Чи є в них приголосні, які звучать м'яко?

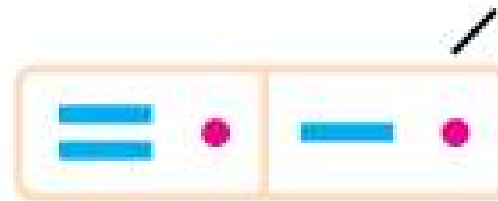
❖ Які звукові схеми яким словам відповідають?

поле пузо

1

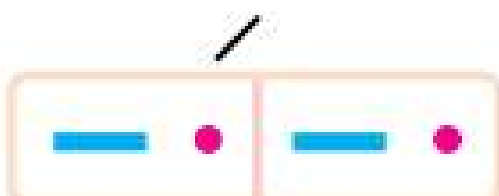

2

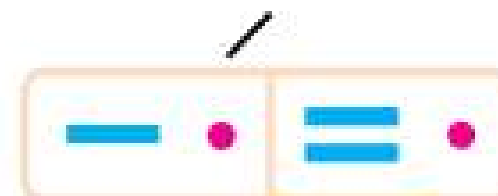

поля лине

3

4

пюре синє

Наш театр

Осіння вистава

Прочитай оповідання про осінь у лісі та уяви виставу з таким сюжетом.

Осінні сні клена

Ми пішли до лісу подивитися на осіннє вбрання дерев. Зупинились біля високого клена. Посідали. Яка краса відкрилася перед нами! Стоїть клен у яскравому барвистому вбранні, а листочки ж ні затремтять, ні зашепотять.

– Дивіться, діти: клен спить.

І сниться йому все, що бачив од весни до осені. Ось жовтий листочок – мов золота кульбабка. Весною клен був зачарований її красою. Запам'ятав. А як заснув, то й пригадав весну – листочок і пожовтів.

А там, бачите, листочок – мов ранкова зоря – рожевий і ласкавий. А цей – як вечірня заграва на вітряний день.

На цій гілочці – яскравий і гарний, немов крило вівільги. Мабуть, сиділа колись тут вівільга, а зараз приснилося кленові її крило.

Ми принишкли й милувалися красою. Усі наче боялися потривожити чарівний сон клена.

Василь Сухомлинський

1. Сплануйте інсценівку за мотивами оповідання.

План інсценівки

❖ Початок

Виходить Клен, каже, що засинає і хоче, щоб йому наснилися спогади про літо, що минуло.

❖ Вихід груп по черзі

Кожна група розповідає про себе, танцює, чіпляє на Клена листочок свого кольору. Клен прокидається, розповідає свій сон, радіє листочку. Знову засинає.

❖ Фінал

Клен розглядає листя, каже, як добре спиться.

2. Для постановки вистави об'єднайтеся в кілька груп: "Клен", "Кульбабки", "Сунічки", "Жабки", "Грибочки", "Білочки", "Вивільги". Створіть костюми та листочки.

3. Проведіть репетицію свого виступу. Придумайте рухи для танців під музику:

svitdovkola.org/um2/2025/media4

4. Запросіть на виставу глядачів з інших класів.

5. Після виступу поділіться враженнями від роботи: що вдалося, а що можна покращити.

Читаю інфографіку

- Прочитай пізнавальний текст, поданий у вигляді інфографіки.

Інфографіка — це інформація, подана у вигляді малюнків, схем тощо.

Це зірка, найближча до планети Земля.

+5505°C

Сонце “горить” і дарує нам світло й тепло.

Відстань майже 150 мільйонів кілометрів.

Приблизний вік — 4,3 половини мільярди років.

За

8 ХВИЛИН світло від Сонця долітає до Землі.

Земля та інші планети Сонячної системи обертаються навколо Сонця.

Якщо уявити Сонце як футбольний м'яч, то Земля буде, як горошина.

- Чим такий спосіб подачі інформації відрізняється від статті? А від фотографії?

3. Скільки фактів про Сонце містить інфографіка? Які з них були відомі тобі раніше? Які виявилися новими?
4. Потренуйся писати речення.

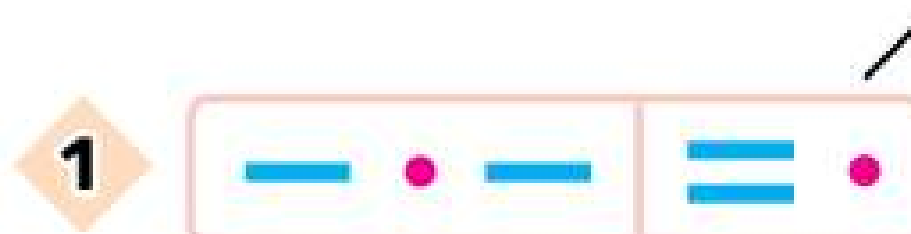

За вісім хвилин світло
Сонця долітає до Землі.

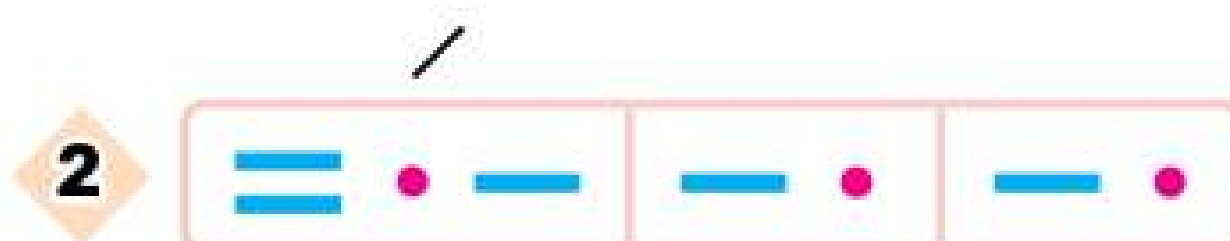
5. Знайди звукові схеми до слів. Скільки звуків позначає виділена літера: один чи два? Які саме?

яблуко

Земля

Букви **я**, **ю**, **є** позначають два звуки [йа], [йу], [йе]

- ◆ на початку слова,
- ◆ після голосного звука,
- ◆ після апострофа,
- ◆ після м'якого знака.

6. Склади звукові схеми двох слів, а напарник/напарниця нехай відгадає, що це за слова.

юшка пюре думає синє м'яч куля

7. Випиши з інфографіки 6 слів, у яких букви **я**, **ю**, **є** позначають 2 звуки.

Унікальні літери

1. Здогадайся за ілюстрацією, про що йдеться у вірші, а потім прочитай його.

Свічечка букви “І”

Хай це, можливо, і не найсуттєвіше,
але ти, дитино,
покликана захищати своїми долоньками
крихітну свічечку букви “І”,

а також,
витягнувшись на пальчиках,
оберігати місячний серпик
букви “Є”,
що зрізаний з неба
разом із ниточкою.

Бо кажуть, дитино,
що мова наша – солов’їна.
Правильно кажуть.

Але затям собі,
що колись
можуть настати і такі часи,
коли нашої мови
не буде пам’ятати
навіть найменший
соловейко.

Тому не можна покладатися
тільки на солов’їв,
дитино.

Іван Малкович

2. Як поет описує літери? Прочитай, які слова в тексті змальовують їх маленькими, беззахисними?

3. Що означає вислів у вірші “не можна покладатися тільки на солов’їв”? Поміркуй, як саме ти можеш захистити українську мову.

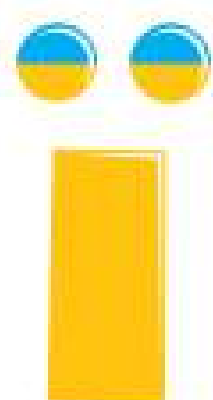
4. Українську мову називають солов’їною за її милозвучність та співучість. Чи ти чув/чула колись спів цієї пташки?

Послухай:

svitdovkola.org/um2/2025/media5

5. Із чим поет порівнює літери **ї** та **є**? Ці букви — унікальні! Вони існують лише в українській абетці.

На що вони здаються тобі схожими? Намалюй.

6. Згадайте та запишіть якомога більше слів із літерою **ї** або **є** за 10 хвилин. Скільки з них з апострофом? Прочитайте свої списки іншим групам.

7. Визнач 4 варіанти привітання українською.

- Добридень!
- Доброго ранку!
- Вітаю!
- Привет!
- Привіт!
- Здрасте!

8. Запам’ятай, як пишеться слово “заєць”. Склади й запиши з ним речення.

Апостроф

1. Прочитай вірш.

Хом'як-футболіст

Раз у п'ятницю хлоп'ята
Вийшли у футбол
пограти.
Вдарив по м'ячу
Дем'ян –
М'яч упав десь у бур'ян.
Звідти вискочив хом'як,
Що від сплячки розім'як.
– Ти, хом'яче,
м'яч не бачив?

Ну, а він собі мовчить,
Наче без'язикий.
Геть на полі збур'янів –
Одне слово, дикий.

Придивились –
м'яч там є,
І хом'як по ньому б'є,
Ще у хлопців поціляє –
Непогано собі грає!

Не дивись, що дикий, –
Футболіст великий!
Каже: “Бачу я цей м'яч
Вперше в цьому році,

Ще як слід не розім'явсь,
Вибачайте, хлопці!”
Хлопцям мову відняло:
Див таких ще не було!

Галина Джемула

2. Чому хлопці вирішили спочатку, що хом'як геть дикий? Що він мав сказати, щоб справити інше враження?

3. Інсценізуйте вірш. Поміркуйте, як показати, що хом'як аж розім'як від сплячки, а як — здивування хлопців.

4. Випишіть з вірша слова з апострофом. Прочитайте їх уголос. Згадайте, що цей знак означає.
5. Прочитай пари складів з апострофом та без нього.

Бе – б'є, пю – п'ю, мя – м'я.

Чим відрізняється звучання приголосних у них?
У якому випадку приголосний звучить твердо?
У якому складі більше звуків?

Апóстроф — це знак, який ставлять у словах перед **я, ю, є, ї**, щоб не дати їм пом'якшити попередні приголосні звуки. Приголосні перед апострофом вимовляються твердо.

6. Розділи речення на слова і запиши. Обведи у словах букви, які розділені апострофом, і ті самі букви без апострофа. Порівняй їх звучання.

Убур'янісховавсябуряк.

Неїжпюребілякомп'ютера.

Літери бавляться! Б В

Розгадай ребуси і запиши слова. У ребусах кожен апостроф перед словом або за ним означає, що перші або останні букви треба відкинути.

Притча

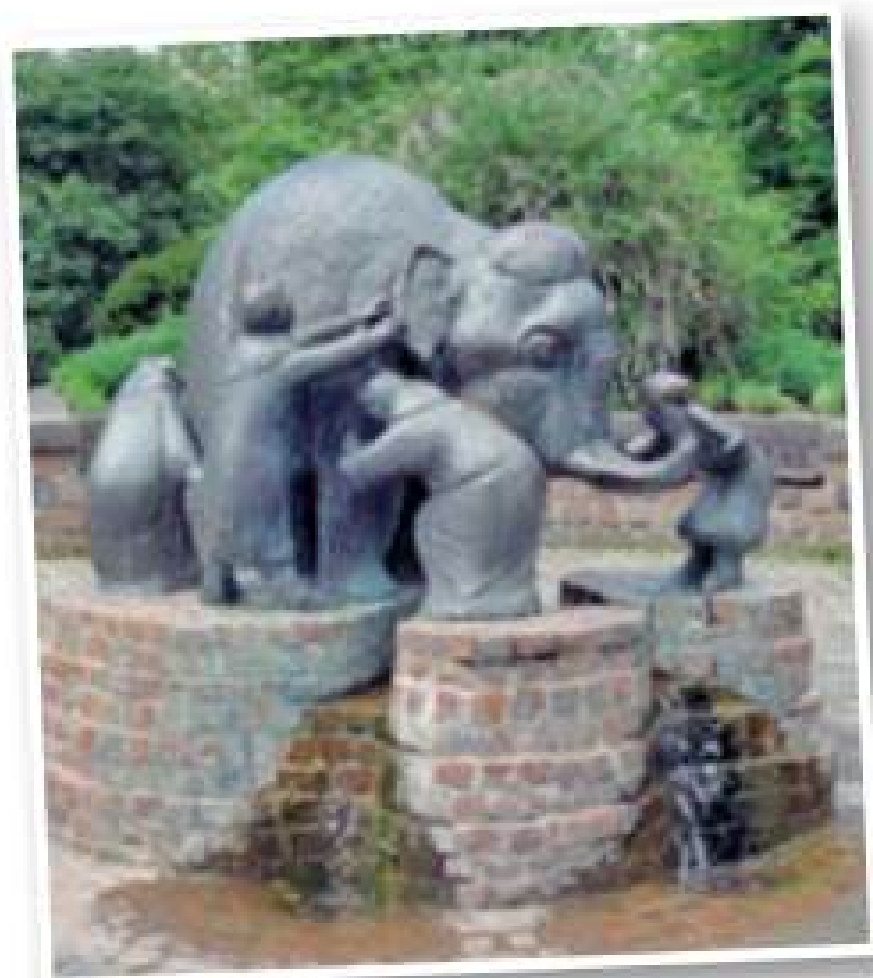
Прі́тча — коротка розповідь, яка допомагає нам зробити мудрий висновок.

1. Прочитай давньоіндійську притчу.

Слон та незрячі мудреці

Сперечалися незрячі мудреці, що таке слон. Перший обмацав його ногу та сказав, що слон – це колона. Чоловік, який схопився за хвіст, стверджував, що він – мотузка. Той, хто сперся об бік слона, наполягав, що він – стіна. Змією назвав слона той, хто тримав у руках хобот, килимом – той, хто взявся за його вухо. Мудрець, що захопився за бівень, доводив, що слон – це **спис**.

2. Чому мудреці не зробили правильний висновок про слона, хоча кожен із них мав рацію?

Вислів “**мати рацію**” означає правильно, слушно думати чи діяти. А чому саме “рацію”? Бо йдеться не про засіб для зв’язку, а про латинське слово “ratio”, що означає “розум”.

3. Порівняй істинні (+) і хибні (-) висловлювання. Поясни, у чому помилка.

- Жоден незрячий мудрець не мав рації.
- + Усі мудреці мали рацію.
- + Ніхто з чоловіків не міг зрозуміти, який слон насправді, бо не мав повної інформації про нього.
- Ці чоловіки ніяк не могли б отримати повної інформації про слона.
- + Щоб дізнатися правду, незрячим мудрецьям треба було послухати розповіді одне одного й повірити в них.

4. Який висновок можна зробити з цієї притчі? Чи завжди, судячи про людей, події, предмети, ми маємо про них повну інформацію?

5. Намалюйте на аркуші продовження схеми, щоб переказати притчу.

6. Прочитай українську народну приказку. Що спільного вона має з притчею?

- Смачна каша!
- А ти їв?
- Ні!
- А звідки знаєш?
- Чув, як говорили, що бачили, як їли!

7. Випиши з приказки слова з літерою **ї**. Склади їх звукові схеми.

Значення слова

Сьогодні Пишеня має гордий вигляд. Мабуть, має чим похвалитися.

– Дружесловику, вчора у притчі я прочитало незнайоме слово “спис”. Я думало, що це текст, який я списало. Але це не дуже підходить до слона, еге ж? Позначка на сторінці підказала мені, що я можу подивитися значення цього слова в “Тлумачку”. Подивися! Усі слова тут розташовані за абеткою. Я знайшло значення слова “спис” та ще й фотографію.

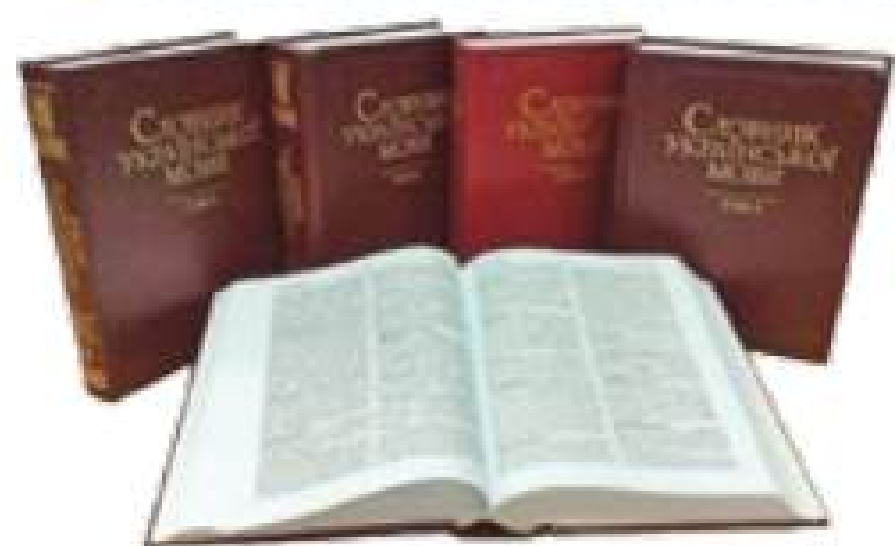

Дружисловик зацікавився:

– А ти розумаха! У “Тлумачку” багато цікавих слів. Хочеш пограємо у гру? Я читатиму пояснення, а ти маєш пригадати слово.

– Гайда!

- 1.** Розгорніть “Тлумачок” та пограйте в гру, яку запропонував Дружисловик. Чи всі слова вам зрозумілі?

Лексичне значення слова — це той зміст, який люди вкладають у це слово.

Значення слів пояснені у **тлумачному словнику**.

Повний тлумачний словник української мови складається з 20 томів (окремих книжок).

2. Запиши речення, дивлячись на зразок чи з пам'яті.

У тлумачному словнику
можна знайти пояснення
значення слова.

3. Прочитай слова. Що вони означають? Яким словам
відповідає кілька зображень?

олівець

миша

ключ

гайка

Слова, які мають два або більше значень,
називають **багатозначними**.

4. Складіть і запишіть два речення
з одним із багатозначних слів із
завдання 3.

5. Запам'ятай, як пишеться слово
"килим". Склади й запиши речен-
ня з ним. Як гадаєш, це слово од-
нозначне чи багатозначне?

КІЛИМ

Легенда

- 1.** Прочитай початок літературного твору та здогадайся, які події в ньому описані: реальні чи вигадані.

Легенда про Карпати

(початок)

Колись на нашій землі була величезна рівнина, кінця-краю якій не було. Володарем долини був велетень на ймення Силун. Коли він ішов, здригалася земля. Мав він силу-силенну всякої худоби й птиці. Жив цей гáзда в розкішному палаці з білого мармуру, з високими шпилями.

Уночі Силун спав у золотій колисці, вистеленій дорогими килимами. А вдень сидів у срібному кріслі. У долині наймити землю обробляли, хліб вирощували, худобу доглядали, птицю годували. Але жили не в палаці, а в дерев'яних **зру́бах** та **земля́нках**. І не сміли покидати маєток Силуна, щоб знайти іншу роботу.

Був поміж наймитів хлопець Карпо́. Як і всі, косив траву, орав землю, сів пшеницю та ячмінь, збирав хліб. Не тільки за себе працював, а й іншим допомагав. Тяжко йому було дивитися, як Силун усе забирає, а народ голодує.

Якось вирішив Карпо повернутися до рідних країв. Був певний, що за добру працю пан йому заплатить. Тож звернувся до Силуна:

– Пане, служив я вам довго й чесно, а тепер маю намір повернутися додому, тож хочу попросити платню за службу.

2. Як гадаєш, що відповів Силун Карпові?

3. Яку назву має цей твір? Знайди на карті України гори Карпати. Уяви, як можуть далі розгортатися події в цій легенді.

Легенда — народна оповідь про казкову, фантастичну подію, пов'язану з певною місцевістю чи героєм.

4. Поміркуй, чим легенда відрізняється від казки, притчі, оповідання.

5. Пошукай у бібліотеці збірки легенд. Як їх можна впізнати поміж інших книжок? Що може бути намальовано на обкладинці? Що написано?

6. Запам'ятай, як пишеться слово "легенда". Придумай та запиши речення з цим словом.

ЛЕГЕНДА

7. Подивіться мультфільм із серії "Моя країна — Україна":

svitdovkola.org/um2/2025/media6

❖ Поділіться враженнями.

Пряме і переносне значення слова

1. Прочитай закінчення легенди.

Легенда про Карпати (закінчення)

Розлютився велетень:

– Нікуди ти не підеш!

– Я піду, пане, – наполягав Карпо. – А моя робота чогось коштує.

Це вже була нечувана **зухвалість**, якої пан вибачити не міг:

– Туди, під землю тебе відпущу! – сердився велетень, підступаючись до парубка. Але той не відступив.

– За мою роботу, пане, доведеться платити, –

повторив Карпо, ніби й не чув погрози. Ця відповідь ще більше розлютила Силуна. Він скипів, схопив Карпа, підняв і вдарив ним об землю так, що аж яма зробилася. Але той звівся на ноги й відчув у собі непереможну силу. Її, мабуть, землиця йому подарувала за те, що робив на ній. Схопив Карпо Силуна, вдарив ним об землю, потім ще і ще раз так, що земля розкололася. І опинився Силун у підземній печері. Марно він намагався вибратися звідти – земля закрилася.

Тоді вдався Силун до своєї сили. Вдарив у земну кору – вона вигнулася, ударив знову – вигнулася ще більше, а відкритися не хоче. Від його ударів піднялися гора за горою, все вищі й вищі.

Уранці наймити побачили, що сталося, дуже здивувалися. Навколо – гори, а там, де був палац, усе провалялося.

Вирішили люди в цьому краї залишитися – де зеленіють **шовкові** трави, перешіптуються смере́ки та яворі́, **біжать** потічки, багаті на рибу. А гори на честь Карпа назвали Карпати.

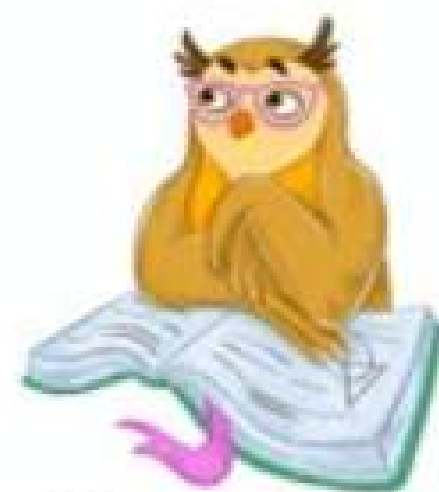
2. Які риси проявив Карпо? Де він узяв силу?

3. Що означають виділені в тексті легенди слова?

Слово можна вжити у звичайному, **прямому значенні**.

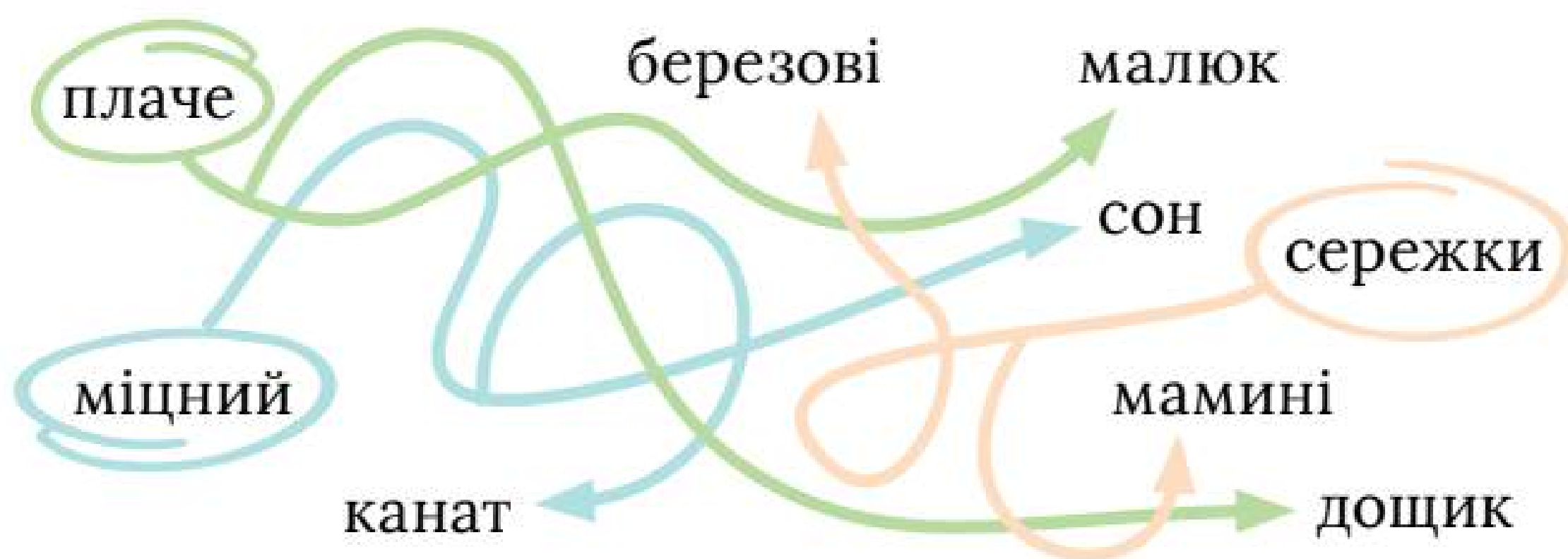
Шовкова сорочка. Золотий ланцюжок. Діти бігли.

А можна перетворити слово на образ, тобто перенести його значення на інше, чимось подібне явище. Це означає, що слово вжито в **переносному значенні**.

Шовкові трави. Золоте серце. Потічки бігли.

4. Пройди лабіринт та запиши слова парами. Підкресли слова, вжиті в переносному значенні.

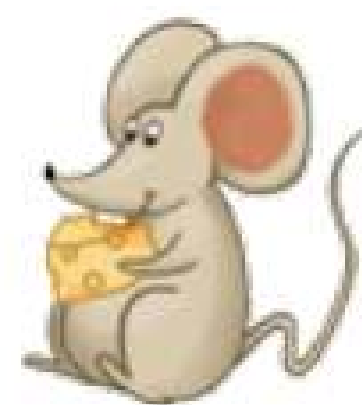
5. Складіть і запишіть речення, у яких ужиті слова із завдання 4 в прямому й переносному значенні.

Моя книжка

Цікаві факти про мене

Зроби нові сторінки для своєї книжки, доповнивши її цікавими фактами про себе.

1. Продовж речення про себе.

Моя улюблена пора року — ...
 Моя улюблена книжка — ...
 Мій найкращий друг — ...
 Моя мрія — ...

2. Перевір, чи немає в записах помилок. Перепиши у свою книжку. Прикрась малюнками.

Відгук

Розглянь, як інші оформили цю сторінку. Кому вдалося написати слова розбірливо? Похвали їх.

Ідеї для товщої книжки

Напиши більше цікавих фактів про себе та рідних. Наприклад, про що ти мрієш, як проводиш дощовий день, де любиш гуляти.

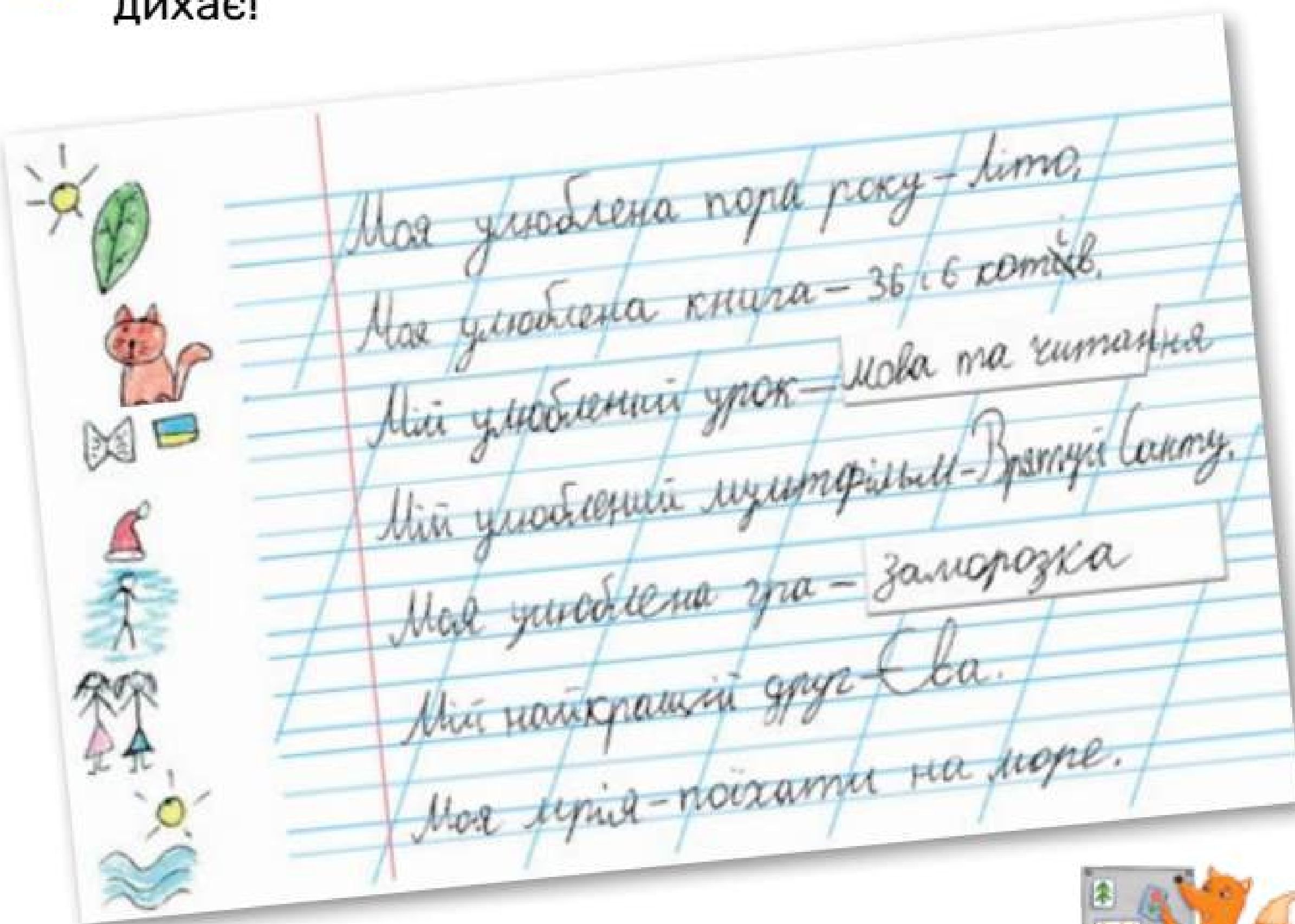
Що робити, якщо в записах помилка?

Обери один із варіантів.

- ◆ Охайно закресли неправильну літеру чи слово та зверху напиши правильний варіант.
- ◆ Заклей слово з помилкою клаптиком паперу, а на ньому напиши правильно.
- ◆ Замалюй помилку коректором. Коли він висохне, виправ її.
- ◆ Якщо хочеш, можеш переписати всю сторінку.

- 3.** Проведіть презентацію нових сторінок у класі. Помічайте та хваліть вдалі ідеї однокласників. Це надихає!

Тема 3 ❖ Територія

Моя Батьківщина

1. Читаючи вірш, уяви, ніби ти гуляєш улюбленими місцями рідного краю.

З тобою

Послухай, як струмок дзвенить,
Як гомонить ліщина.

З тобою всюди, кожну мить
Говорить Україна.

Послухай, як трава росте,
Напоєна дощами,
І як веде розмову степ
З тобою колосками.

Послухай, як вода шумить –
Дніпро до моря лине, –
З тобою всюди, кожну мить
Говорить Україна.

Петро Осадчук

2. Які звуки природи викликають у поета відчуття, ніби з ним “говорить Україна”? Про що може бути ця розмова?
3. У які моменти ти відчуваєш особливий зв’язок із рідною країною?
 - ❖ Що б ти хотів / хотіла сказати Україні?
4. Запам’ятай, як пишеться слово “Батьківщина”. Склади та запиши речення з ним.

Батьківщина

5. Розгляньте колаж та поясніть, як зображене пов'язане з Україною.

- ❖ Які слова спадають вам на думку, коли ви міркуєте про Україну? Запишіть їх у зошит.

6. Склади з розкиданих слів речення. Запиши його.

про

Я

рідну

землю

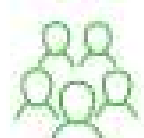
люблю

неї.

і піклуюся

7. Поміркуйте, як ви можете виразити любов до рідної землі. Можна почати з найменшого — прибрати подвір'я, посадити квіти, усміхнутися сусідці, допомогти друзів.

Географічні назви

1. Прочитай про те, як їжак вигадував назву казковій країні.

Назва для лісу

За повістю Івана Андрусяка
“Третій сніг” (уривок)

Трапилося це в одній дивній і гарній країні, яка не мала назви. Її мешканці, а також люди із сусідніх країн, іменованих селами, називали її просто лісом.

Проте їжакові Петрові це не подобалося. Бо де ж таке чувано, щоб ціла країна – нехай не надто велика й не особливо славетна – звалася просто собі лісом, та й усе...

“Ні, так не годиться”, – думав їжак Петро і кожного ранку вигадував рідній країні нову назву. Коли сон уже майже минав, але очі ще дуже не хотілося розплющувати, він лежав у солодкій дрімоті й вигадував, вигадував, вигадував... Були вже в нього і Дібрóвія, і Берéзина, і Гра́бія, і Калі́нці, й Кленóвія, і Ліщíнник, і Лі́пія, і чомусь навіть Гороби́носта́н, – та кожна з цих назв переставала подобатися їжакові Петру відразу ж після сніданку, коли він виходив на свою неодмінну ранкову прогулянку і завважував, що дерев і кущів у лісі багато й жоден з них ніби не кращий за інші, тож несправедливо було б називати країну на честь саме цього дерева чи куща, бо інші можуть образитися.

- 2.** Чому Петрові не подобалося, коли його країну називали просто лісом? Які варіанти назви він вигадав? Який із них тобі до вподоби найбільше? Чому жодна назва не задовольнила Петра? Яку пораду можна йому дати?
- 3.** Проаналізуйте, як написано назви лісової країни та зробіть висновок.

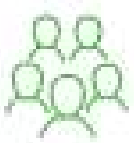

Пам'ятай! **Назви географічних об'єктів пишуться з великої букви.**

Київ, Україна, Чорне море, Дунай

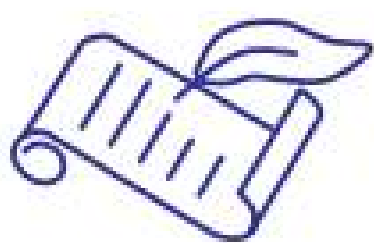

- 4.** Розгляньте карту України і запишіть у таблицю назви міст, про походження яких ви здогадалися.

Що дало назву	Назва міста
Назва річки	Дніпро, ...
Ім'я чи прізвище	Київ, ...
Тельєр	Тівне, ...

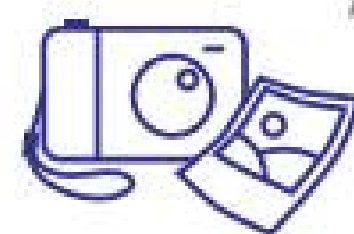
- 5.** Підготуйте відеорозповідь про своє місто або село. Скористайтеся план-схемою.

Назва міста,
її історія

Розташування

Цікаві місця

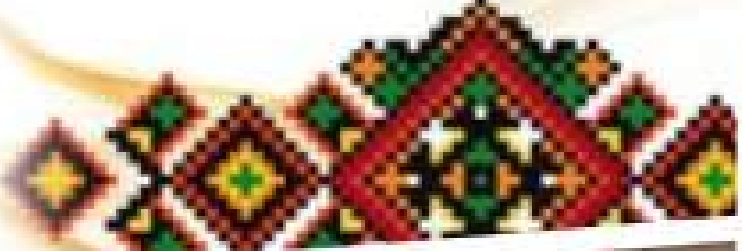
Створюємо рекламний плакат

1. Розглянь та прочитай рекламний плакат одного з міст України. Для кого він створений?

Ласкаво просимо до Коломні!

Ошатне містечко Галичини відкриє вам свої принади!

Відпочиньте на березі озера в парку Шевченка.

Завітайте до музею "Писанка".

Скуштуйте страви місцевої кухні: банош, квасолеву зупу та печеню.

Послухайте наші коломійки – традиційні українські приспівки до танцю.

Зійшло сонце із-за гори,
та й на полоніну.
Освітило, обігріло
цілу Україну.

2. Знайди на плакаті заголовок, 4 поради для туристів. Про що кожна з них? Відшукай речення, яке повідомляє, що Коломия — гарне місто.

3. Зробіть рекламний плакат про свій населений пункт. З допомогою дорослих роздрукуйте світлини визначних місць, наклейте їх на ватман та підпишіть. Презентуйте роботи.

4. Вживай правильно українські слова.

В Україну!

Друзе, куди їдеш?

На Україну!

5. Запиши, де тобі вже вдалося побувати, а куди б хотілося поїхати. Використай слова з підказки.

Підказка: Київ, Львів, Карпати, Шацькі озера, Харків, Донеччина, Запоріжжя, Крим, Азовське море.

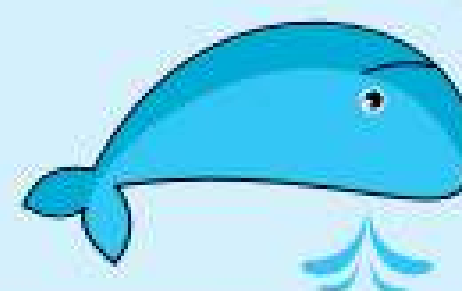
Літери бавляться! **Б В**

Розшифруй слова та запиши їх у зошит. Якщо в ребусі зображення розміщене догори ногами, то називай звуки слова з кінця до початку.

В

КО

Синоніми

– Ось і настала осінь... – сумовито промовило Пишеня, увійшовши до класу з мокрою парасолькою. Одразу за ним у дверях з'явився Дружисловик із букетом квітів і радісно вигукнув:

– Дивіться, осінь прийшла!
Останньою забігла Медійка і повідомила:
– Друзі, осінь вже завітала.
Аж тут озвався Мовознай, який наливав чай, але все чув:

– Ви не повірите, але кожен із вас сказав одне й те саме різними словами.

- 1.** Знайди в репліках персонажів різні слова, які мають однакове значення.

Деякі слова мають однакове або подібне значення, але звучать і пишуться по-різному. Їх називають **синонімами**.

Сміятися, реготати, хихотіти, зубоскалити.

- 2.** Запиши синоніми парами.

веселка
бегемот
вертолiт
сім'я
учні

гелікоптер
райдуга
школярі
гіпопотам
родина

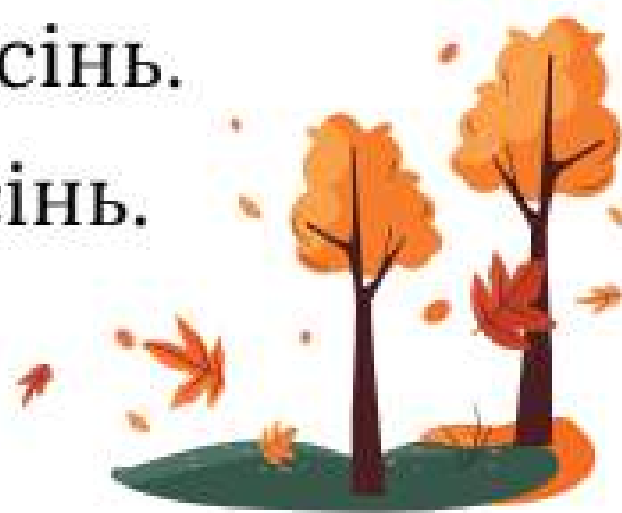

Синоніми збагачують мову. Вони допомагають передавати відтінки значення слова відповідно до обставин та нашого ставлення до того, про що говоримо.

3. Прочитай речення. Яке враження справляє кожне з них? Запиши те, яке тобі найбільше сподобалося.

- ◆ Медійка щось **патьякає** про осінь.
- ◆ Медійка щось **горланить** про осінь.
- ◆ Медійка щось **бурмоче** про осінь.
- ◆ Медійка щось **повіддає** про осінь.
- ❖ Усно заміни синоніми словом "говорити". Що змінилося?

4. Знайди зайве слово в кожній групі синонімів.

- ◆ Непомітно, тихо, голосно, нечутно.
- ◆ Шурхотить, падає, шумить, шарудить.
- ◆ Коротка, довга, тривала, затяжна.
- ◆ Чудова, прекрасна, дивовижна, холодна.

5. Розгляньте фото. Складіть за одним із них і запишіть речення із синонімами із завдання 4.

Антоніми

Слова з протилежними значеннями називають **антонімами**.

Після **війни** завжди **мир** буває.

- 1.** Знайдіть у віршиках пари антонімів. Випишіть їх у зошит.

* * *

Повна валіза пишається.
В мандри далекі збирається.
Та не заздрить їй порожня –
Вдома відпочити можна.

* * *

Люблять кіт і тато Ані
На м'якому спать дивані.
На стільчику твердому
Незручно ж бо нікому.

* * *

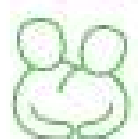
Сміливець-пірат
Не боїться гранат.
А пірата-боягуза
Налякає і медуза.

* * *

“Ох, – голодний пес зітхає, –
З'їв би всіх, кого спіймаю!”
Це почувши, сита кішка
Заховалася під ліжком.

2. Випишіть із віршів 2 слова, у яких буква **я** позначає два звуки. Складіть звукові схеми цих слів.

3. Спиши прислів'я, додавши замість листочків антоніми до виділених слів.

Стоїш *високо* — не гордися,
стоїш — не гнися.
Говорить *прямо*, а робить .

4. Запиши в перший стовпчик синоніми до слова "ходити", а в другий — антоніми. Чи є тут зайві слова?

швендіати

лежати

стояти

чалапати

ходити

крокувати

малювати

простувати

дибуляти

5. Чи всі синоніми із завдання 4 тобі зрозумілі? Покажіть їхні відмінності в русі. Хто з вас найкраще чалапає чи простує?

6. Обери варіанти, як правильно прощатися українською. Які слова можуть бути антонімами до них?

— До побачення.

— До зустрічі!

— Бувай!

— Допобачення.

— Пока!

— На все добре.

Наш театр

Шкарпетки, на сцену!

Сьогодні акторами театру стануть самотні шкарпетки! Починайте перетворення.

Як зробити ляльки зі шкарпетки

- ◆ Надягни шкарпетку на руку “п’яткою” догори.
- ◆ Заклади наповнювач (вату, синтепон чи тканину) на зовнішній бік долоні.
- ◆ Намалюй (наший, наліпи) очі, носик, вушка.
- ◆ До “п’яти” шкарпетки прикріпи хвостик. Можна також прорізати дірочки для лапок – пальців.

- 1.** Об'єднайтеся в групи з трьох осіб, домовтеся, хто читатиме слова автора, а хто буде акторами, та інсценізуйте один із віршів.

Хитра мишка

Мама сварить доню мишку:
 – Ти навіщо псуєш книжку?
 – Я з малюнка, – мовить та, –
 Хочу вигризти кота.

Леонід Куліш-Зіньків

Хто мудріший

– Хто хитріший – кіт чи миша? –
 Запитав у миші кіт.
 Миша каже:
 – Я хитріша, бо сховаюся як слід.
 – Хто мудріший? – кіт питає,
 Звівши очі догори.
 – Я, – малá відповідає, –
 Бо не вилізу з нори.

Петро Сорока

- 2.** Поміркуйте, як мають рухатися актори під час вистави. Спробуйте різні варіанти та оберіть найцікавіший.
- 3.** Знайдіть у класній бібліотеці вірші, які ви зможете інсценізувати за допомогою створених ляльок.

Мандри

- 1.** Хочеш трохи помандрувати з веселими друзями? Прочитай початок казки шведського письменника про дідуся і його котика.

Петсон, Фіндус і намет

За однойменною казкою Свена Нордквіста
(початок)

– Пропоную вирушити в довгу мандрівку довкола озера і половити рибу, – мовив дідуньо Петсон. – А коли сідатиме сонце, умосямо собі край озера, розкладемо вогнище й смажитимемо на **гратці** окунців.

– Гар-разд. Тоді гайда, – скрикнув кіт Фіндус.

– Не гарячкуй. Спершу мені треба все наготувати, цебто – намет, спальний мішок, рюкзак, казанок на каву. І свій винахід, який треба випробувати.

Чимало часу пішло на те, аби обміркувати й знайти все необхідне для мандрів. Кіт терпляче чекав. Зрештою вони вирушили в дорогу: кіт попереду, а дідуньо за ним. Минаючи курей, Фіндус закричав:

– Бувайте здорові, кури! Ми йдемо з дому ставити намет, мандрувати горами, ловити в озері рибу, а вам з нами – зась!

– Чого це нам із вами зась? Петсоне! Ми теж хочемо ставити намет на озері! – закудкудакали кури й кинулися слідом.

– Ні, так не годиться, – заперечив Петсон. – Для вас то дуже далека дорога. Ви просто заблукаєте в лісі, а потім прийде лис і всіх вас з’їсть. Лишайтеся тут!

Петсон припустився бігти, та кури не відставали.

Бабуся Андерсон, яка саме полола грядку буряків, побачивши Петсона і курей, закричала:

– Не бійся курей, Петсоне! Не такі вони й страшні!

Дідуньо зупинився. Це вже ні в які ворота не лізло! Кури мають повернутися додому.

2. Що ти дізнався / дізналася про Петсона та Фіндуса? Які в них характери, звички, стосунки?

3. Сплануйте спільний похід до озера чи парку. Поміркуйте, що варто взяти із собою.

❖ Розгляньте мапу думок. Усно доповніть її своїми ідеями.

4. Запам'ятай, як пишеться слово "велосипед". Склади і запиши з ним речення.

У пошуках слів

1. Дізнайся, чи вдалося котикові й дідусеві вирушити в мандри.

Петсон, Фіндус і намет

За однойменною казкою Свена Нордквіста
(продовження)

Петсон почимчикував до курника́, і кури невпевнено подріботіли слідом.

– Ходіть сюди, курочки-чубарочки, ціп, ціп! Час спатоньки.

– Він гадає, що ми дурні, як **ступи**. Та ж зараз полудень! Якщо ти, Петсоне, надумав ставити на озері намет, то й ми підемо з тобою. Якщо ти лишишся тут, то й ми нікуди не рипатимемося.

Вимога була чітка, тож з нею треба було рахуватися. Не можна щось вирішити, знехтувавши думкою десятих курей.

– Ну що ж, Фіндусе, доведеться мандрувати іншим разом, – сказав Петсон. Фіндус відчув розчарування. Він бігав подвір'ям і лаяв курей. Та коли Петсон сказав, що можна було б напнути намет і в саду, то всі страшенно зраділи. Кіт допомагав, а кури спостерігали, й невдовзі намет уже стояв.

Петсон розклав спальний мішок, і Фіндус у нього заліз. Здається, він був задоволений.

– Ми теж хочемо тут спати вночі, – заявили кури.

– Ні, вам не можна! – за-репетував Фіндус.

– Та нема чого заводитися, – відповів дідуньо. – Ходімо, Фіндусе, надвір, допоможеш мені дещо зробити.

Коли вони відійшли на таку відстань, щоб кури їх не почули, Петсон зашепотів:

– Не сперечайся з ними. Вони скоро виб'ються із сил. А ми підемо ловити рибу. Хочу випробувати свій винахід.

2. Якими лагідними словами Петсон намагався заманити курей до курника? Чому його план не вдався? Як Фіндус висловив своє розчарування? Як він відреагував на ідею напнути намет у саду? Що вигадав Петсон, щоб піти-таки до озера?

3. Як можна комусь відмовити, не образивши його? Обери два варіанти або запропонуй свій.

– Вибач, я планую зробити це сам / сама.

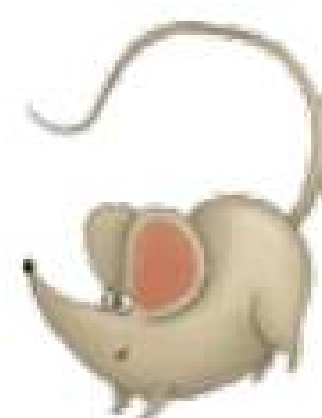
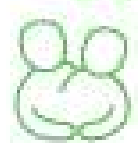

– І чого ти до мене весь час лізеш!

– Дякую за пропозицію, але мені зараз не потрібна допомога.

– Ти мені вже набрид / набридла.

4. Випишіть з тексту казки синоніми до слів “пішли”, “закричав”, “сварив”, “сказали”. Складіть речення з одним із синонімів.

5. Склади прислів'я зі слів. Запиши його.

а

рибку,

їв

не

у

би

кіт

воду

хоче.

Описую винахід

1. Дізнайся, чим закінчилася риболовля котика й дідуся.

Петсон, Фіндус і намет

За однойменною казкою Свена Нордквіста
(закінчення)

Петсон винайшов лук для ловіння риби. Спустившись до озера, він заходився пояснювати Фіндусові, як той працює. Гачок та поплавець причеплено до стріли. Стріла кріпиться до **волосіні**. Решту волосіні намотано на катушку, прикріплену до лука. Так Петсон міг запустити стрілу з гачком на велику глибину, набагато більшу, ніж якщо рибалити вудкою. Спрацювало просто чудово!

Петсон знов прицілився в густі очерети. Він був певен, що там водяться великі щуки. Довгенько нічого не відбувалося, хіба що Фіндус тягав окунців одного за одним, стоячи на камені й тримаючи вудку так, як зазвичай роблять люди.

Аж ось Петсон настромив на гачок окунця й вистрілив. Тільки-но стріла зникла під водою, почувся плюскіт. Страшений плюскіт якоїсь велетенської риби.

– Глянь, Фіндусе, – заверещав Петсон. – Оце так щука!

Вона була велика, мов тюлень, і весь час смикалася. Петсон щосили тримав лук, та потім волосінь тріснула й разом зі щукою шубівснула в озеро.

Дідуньо й кіт мовчки вдивлялися в кола на воді, поки плéсо знов не стало гладеньким.

– Овва, – прошепотів Петсон. – Я зроду не бачив такої великої риби.

– Тепер ходімо додому, – сказав Фіндус і побрів берегом.

Переклад зі шведської Галини Кирпи

2. Чи вдалося друзям спіймати рибу? Знайди підтвердження в тексті.

3. Яке враження справив на тебе винахід Петсона? Намалюй його й опиши, відповідаючи на запитання.

- ◆ Яке називається винахід?
- ◆ З яких частин він складається?
- ◆ Як кріпляться деталі?
- ◆ Як працює винахід?
- ◆ У чому його переваги порівняно зі звичайною вудкою?

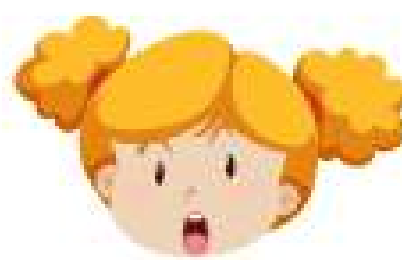
4. Які емоції викликала в тебе пригода з велетенською щукою? Поясни, чому.

здивування

радість

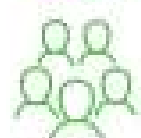

страх

жаль

5. Згадайте свої пригоди під час мандрівок та розкажіть про них одне одному.

6. Знайдіть у тексті казки слова, які не помістилися в рядок і були перенесені. Чи можна було зробити переноси інакше? Запишіть свої варіанти.

Основа і закінчення

Пишеня ловило рибу і вигукувало:

– Мовознаю, а що це зі словом “риба” відбувається? У нього хвостик змінюється!

– Оце так спостережливість! – здивувався Мовознай. – Так, слова змінюють свою форму, і в них можуть бути різні закінчення. Гайда це досліджувати!

В українській мові багато слів змінюють свою форму. Частина слова, яка при цьому змінюється, — це **закінчення**. Незмінна частина слова — **осно́ва**. Зверни увагу, як позначають ці частини слова на схемі.

Риб[а] – риб[и] – риб[ою] – риб[у] – у риб[і]

1. Спиши слова. Познач основи і закінчення у формах слова “озеро”.

озеро

на озері

озером

озёра

озеру

озерами

біля озера

в озерах

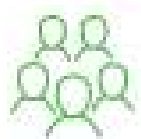

- 2.** Спиши речення та підкресли в кожному з них слово, яке змінює свою форму. Виділи в цих словах закінчення та основу.

- ◆ Кури хотіли йти до озера та ставити намет.
- ◆ Фіндус не бажав мандрувати з курми.
- ◆ Кіт намагався відмовити курей іти в дорогу.

- 3.** Інсценізуйте розмову кота Фіндуса та курей, що описана в завданні 2.

Уживай українські слова.

Гáйда у похід – вперед!
З нами вúдка і наméт.

- 4.** Склади і запиши свої речення зі словом “намет”.

- 5.** Спишіть речення, додавши замість листочків різні форми одного слова. Виділіть у них закінчення та основу.

На краю галявини росло величезне .

На вже не було листя.

Ми сіли перепочити під .

- 6.** Порівняй. У якому рядку написано форми одного слова, а в якому — різні слова? Доведи свою думку.

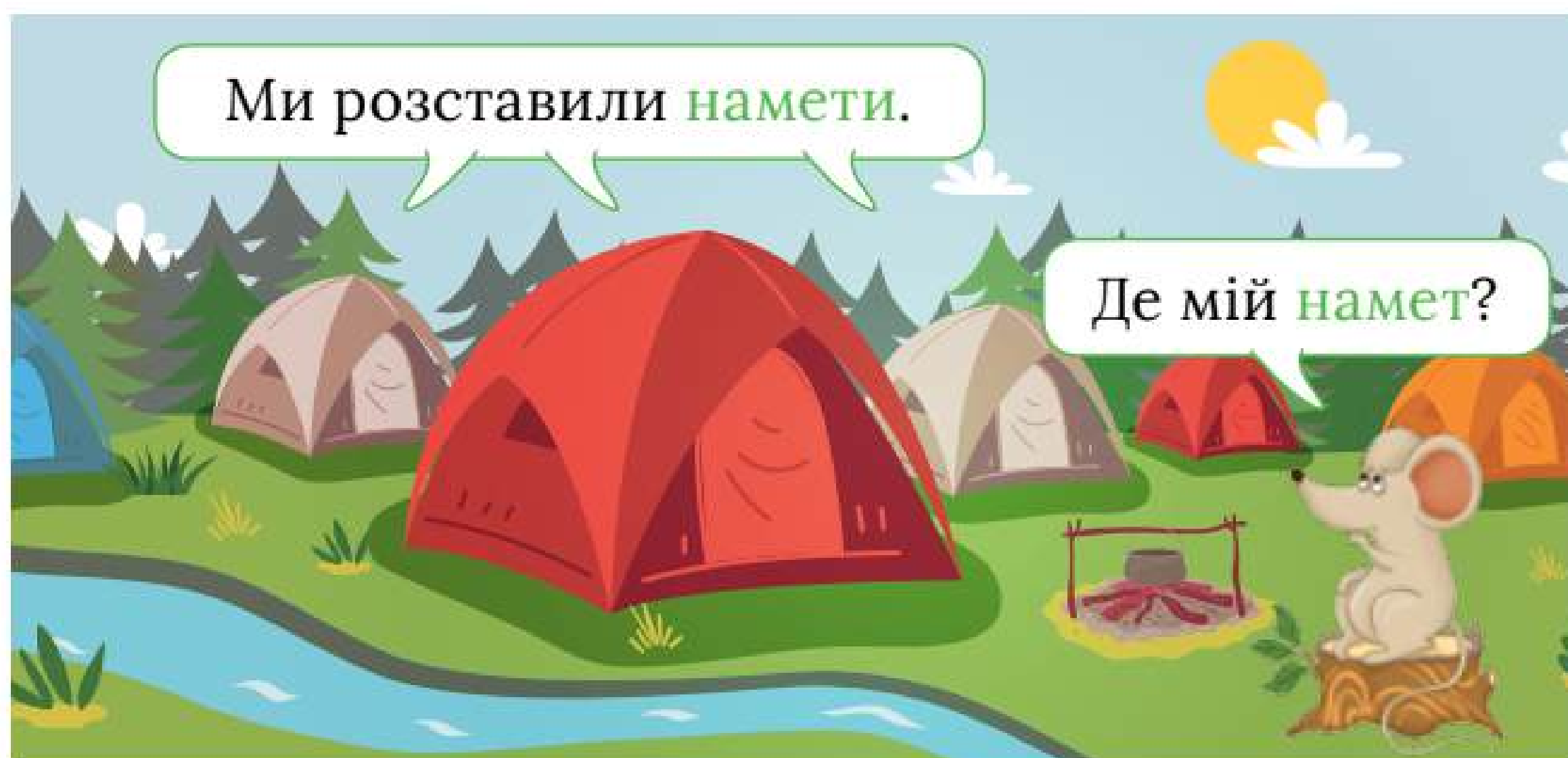
- ◆ Ліс, ліси, лісом, лісу, у лісі.
- ◆ Ліс, лісник, лісовик, лісові.

А де закінчення?

Пишеня продовжило досліджувати закінчення і раптом збентежилось:

– Мовознаю! Тут біда! Закінчення зникло! Дивися...

Мовознай усміхнувся:

– Еге... Насправді воно є, але невидиме. Я поясню.

У деяких словах закінчення то з'являється, то зникає. Це означає, що в певній формі слово має **нульове закінчення**.

Намет – намет . Дід – дід .

Бувають слова зовсім без закінчення, але їх ти вчитимеш згодом.

1. Прочитай слова. Знайди ті, які мають нульове закінчення.

Вода, кіт, риба, сонце, намет, ніч, відро.

2. Знайди на малюнку з Пишеням ще 4 зображення, назви яких мають нульове закінчення.

3. Визнач істинні твердження.

- ◆ У слові спочатку стоїть закінчення, а потім основа.
- ◆ У слові спочатку стоїть основа, а потім закінчення.
- ◆ Закінчення позначаємо кружечком.
- ◆ Закінчення позначаємо квадратом.
- ◆ У слові “рюкзак” немає закінчення.
- ◆ У слові “рюкзак” нульове закінчення.
- ◆ У слові “дупло” нульове закінчення.
- ◆ У слові “дупло” закінчення **о**.

Щоб визначити, яке закінчення у слові, потрібно змінити його форму кілька разів. Частина, яка змінюється, — це і є **закінчення**.

Дупло**о**

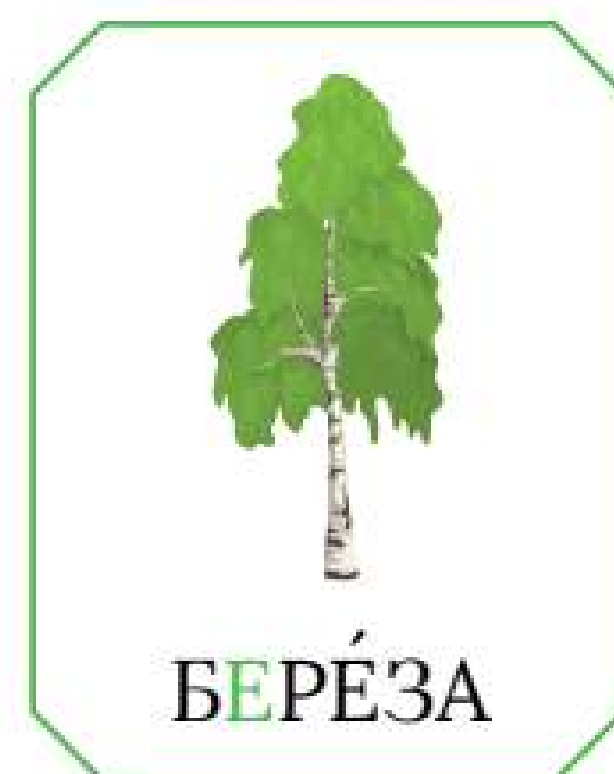
У дупл**і**

Під дупл**ом**

4. Запишіть подані слова в різних формах. Виділіть у них закінчення. Чи є серед них нульове?

Дуб, береза, дерево.

5. Запам'ятай, як пишеться слово “береза”. Склади і запиши з ним речення.

6. Знайдіть у класній чи шкільній бібліотеці книжки про мандрівки, прочитайте їх і перекажіть одне одному.

Створюю інфографіку

1. Ознайомся з науковими фактами про нашу планету, поданими у вигляді інфографіки.

Наш дім – планета Земля

Земля – унікальна планета Сонячної системи. Вона має все необхідне для життя.

Навколо планети обертається супутник – **Місяць**.

Більша частина земної поверхні вкрита водою.

Землі потрібен **цілий рік – 365 днів**, щоб облетіти навколо Сонця.

Земля обертається навколо своєї осі **за 24 години**.

2. Тобі цікавіше отримувати інформацію з тексту чи з інфографіки?
3. Складіть і запишіть речення зі словом “земля” або “Земля”.

Якщо йдеться про планету, пиши слово “Земля” з великої букви, а якщо про ґрунт — з малої.

Населення **Землі** вже перевищує 8 мільярдів людей.

Після дощу на **землі** утворилися величезні калюжі.

4. Що ще ти знаєш про нашу планету? Запиши це у вигляді інфографіки.

- ❖ Яку інформацію ти подаси числами?
- ❖ Що зобразиш на малюнках?
- ❖ Що запишеш текстом?
- ❖ Як напишеш назву планети?

5. Запиши слова парами. За яким принципом ти їх об'єднаєш?

день

холодна

вгорі

літо

починає

далеко

ніч

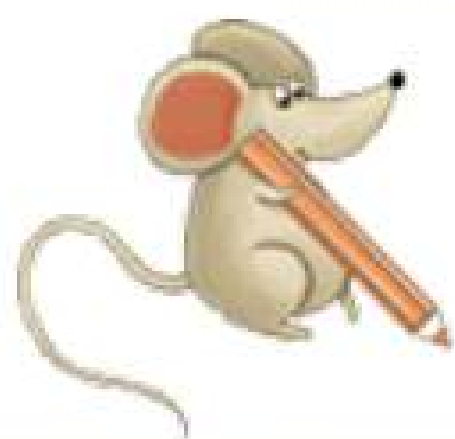
закінчує

тепло

внизу

зима

близько

Правда чи фейк?

- 1.** Прочитай новину, опубліковану на одному із сайтів.

Було помічено корабель інопланетян

Учора в тіктоці з'явилося відео невідомого літального об'єкта. Воно зроблено вночі та ще й у тумані. Тож розгледіти деталі неможливо. Користувачі **застосунку** оголосили про вторгнення інопланетян.

- 2.** Як гадаєш, чи варто вірити цьому повідомленню? Чому? Як можна відрізнити правдиву інформацію від **фейків**? Яким чином перевірити достовірність інформації?

- 3.** Переглянь пізнавальне відео “Чи варто нам шукати життя ще десь у Всесвіті?”:

svitdovkola.org/um2/2025/media7

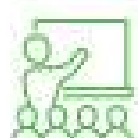

- 4.** Спробуй відрізнити істинні твердження від хибних.

- ◆ У 1977 році були запущені літальні апарати, які містять інформацію про нашу планету.
- ◆ Будь-яке позаземне життя не може бути складнішим за мікроби.
- ◆ Інопланетяни, безперечно, доброзичливі.
- ◆ Астрономи припинили шукати планети, на яких може існувати життя.

5. Проведіть **діспут**.

- ❖ Об'єднайтеся у дві групи. Одна група доводить, що життя існує не лише на планеті Земля, а інша — що це не так.
- ❖ Підготуйте **аргументи** на користь своєї позиції та запитання для команди з протилежним баченням.

6. Чи вдалося учасникам диспуту ставитися до протилежних поглядів із повагою? Чи виникали суперечки?
7. Як варто реагувати, коли хтось не погоджується з твоєю думкою? Визнач два варіанти.

– Ти можеш мати іншу думку з цього питання, але стався з повагою до моєї.

– Те, що ти кажеш, – дурниці. Жодна розумна людина не повірить у це.

– Я вважаю інакше! Різні люди можуть по-різному ставитися до цього. Мені неприємно, коли ти ганиш те, що мені подобається.

– Я маю рацію, а ти ні!

8. Запишіть якомога більше слів із космічної тематики. Звертайте увагу на правопис, зокрема вживання великої літери. Виділіть у словах закінчення.

Корінь слова

1. Порівняй слова та визнач у них спільну частину. Чи близькі вони за значенням?

Мандри, мандрівник, мандрувати, мандрівний, мандрівка, помандрували.

Слова, які мають спільну частину та є близькими за значенням, мають назву **споріднені**, або **спільно-кореневі** слова.

Спільна частина споріднених слів називається **кóрінь**. Він зберігає значення слова і позначається дугою.

Світло, світити, світлий.

2. Складіть і запишіть 2 речення з будь-якими словами із завдання 1.

Пересаджуючи фікус у більший горщик, Пишеня замислилося:

– Корінь – це щось дуже важливе! Рослини тримаються коренями за землю, без них вони не можуть існувати. І слова теж. Корінь зберігає значення слова і об'єднує слова у групи.

Мовознай задоволено слухав і чекав на якесь хитромудре запитання. Але Пишеня продовжило свої міркування.

– Я люблю шукати корені. Особливо на городі. Серед них трапляються дуже смачні. Але зараз земля

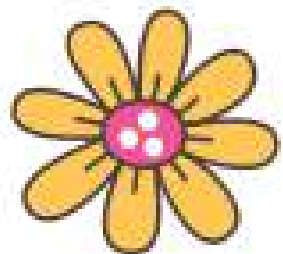

промерзла, і це робити дуже складно. Може, в тебе є цікаві завдання?

– Звісно, – зрадів Мовознай і написав ось ці завдання.

3. Запиши спільнокореневі слова у 3 стовпчики.

квітчастий варити веселка квітка вареники
розквітне зварений весело веселитися

4. Визнач зайве слово в кожній групі. Знайди корені слів.

- ◆ Водій, водити, вода, водійські.
- ◆ Літак, літо, літати, політ.

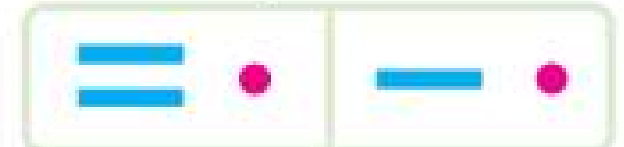
5. Підбери і запиши слова із завдання 4 до звукових схем.

1

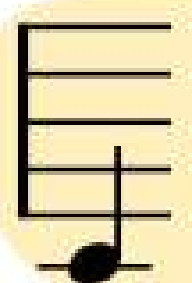
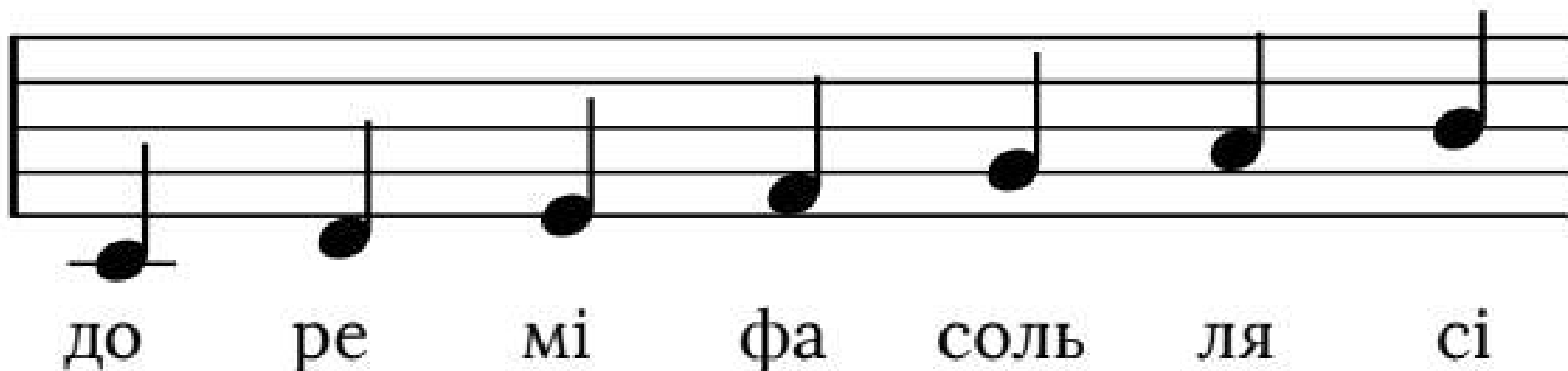
2

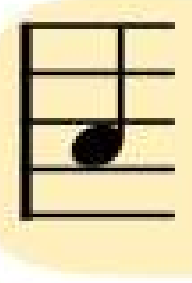
❖ Придумай свої слова до цих звукових схем.

Літери бавляться! **б в**

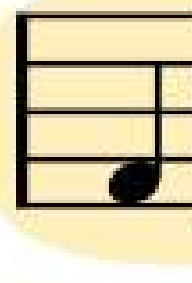
Щоб розв'язати ці ребуси, пригадай назви нот. Запиши слова в зошит.

ШКА

ЛЬКА

РТ 'в'

Моя книжка

Мій рідний край

Додай у свою книжку сторінку про рідний край.

1. Налаштуйся на творчу роботу — прибери зі столу все зайве.
2. Візьми аркуш паперу і напиши в центрі назву свого населеного пункту.
3. Записуй усе, що спадає на думку, у вигляді мапи думок протягом 10 хвилин.
4. Прочитай усі ідеї. Невдалі закресли, а цікаві пронумеруй в тому порядку, у якому про них писатимеш.
5. Напиши текст.
6. Пригадай, що назви населених пунктів пишемо з великої букви. Перевір, чи всі слова написано правильно, чи не пропущено якусь літеру.

7. Намалюй своє подвір'я або вулицю, центральну площу населеного пункту або парк, ліс чи набережну, де любиш гуляти. Замість малюнків можна приклеїти фото.

Мене звати Микита Сичкевич. Я живу за містом біля аеропорту Бориспіль. На вулиці Артема 8. у Мамі Александівні. Я люблю грати біля Батьківщини Мот. Я люблю грати вулицями Києва, Я люблю найбільше грати у футбол на своїй вулиці. Я збираю макулатуру і віддаю її на переробку.

- 8.** Прочитайте нові сторінки в класі. Можна також передати одне одному готові роботи, а потім підійти до того автора, якому хочеться щось сказати.

Ідеї для товщої книжки

Якщо тобі подобається писати про свою Батьківщину, то підготуй сторінки не лише про свій населений пункт. Можна пошукати інформацію про свою область або місто, яке тобі до душі, про столицю України, а потім найцікавіше розповісти у своїй книжці.

Тема 4 ❖ Спільнота

Вірші про сніг

1. Прочитай вірш, який створює зимовий настрій.

Я й не думав

Вечір холодом хапає,
потім снігу підсипає
у замети чималі.

П'ятий день зима триває,
я й не думав, що буває
стільки снігу на землі.

Сніг притрушує, ховає
тисячі брудних дрібниць.
Я й не думав, що буває
стільки теплих рукавиць,
стільки шуб на перехожих,
ковзанів, лопат, санчат
і бабусь, на диво, схожих
на замріяних дівчат...

Григорій Фалькович

2. Що дивує оповідача? Що робить сніг у цьому вірші? Як гадаєш, чому бабусі стали замріяними? А чого ти чекаєш від зими?
3. Знайди у вірші та випиши синоніми до слів: "маскує", "великі".
4. Добери й запиши спільнокореневі слова до слова "сніг".

5. Прочитай іще один вірш про зиму.

Зима

Ой багато снігу,
Ой багато!
Прибралися дерева,
Мов на свято.

У садочку яблунька
І бузок
Одягли білесенький
Кожушок.

А сніжок все падає
Із гори,
Запушує вулиці
І двори.

Ой лети, легесенький,
Ой лети!
У садочку кучугури
Наметі.

Кучугуру високою,
Як гора,
Щоб санчатами
спускалася
Дітвора.

Катерина Перелісна

6. Якими словами поетеса розповідає про те, що сніг лежить на деревах і кущах? А на вулицях? Відчуваєш, що ці описи роблять розповідь про зміни в природі казковою, дарують гарний настрій?

7. Знайдіть у кожному вірші слово, яким називають купи снігу. Який із цих синонімів ти вживаєш частіше? Складіть і запишіть речення з ними.

8. Обери вірш, який тобі до вподоби. Вивчи його напам'ять та виразно продекламуй у класі.

Зимова казка

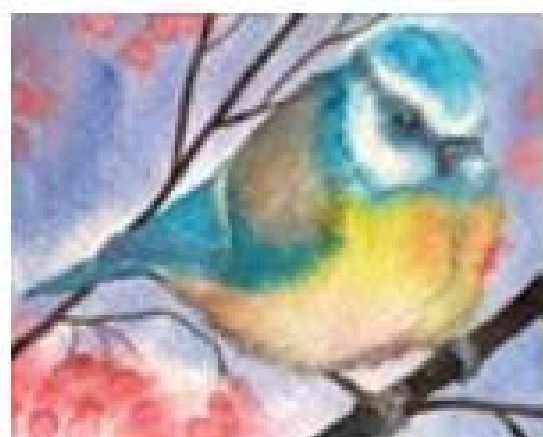

1. Прочитай уривок із казки про синичку.

Синичка і зима

За однойменною казкою Оксани Іваненко

Синичка на зиму не заснула, не відлетіла, а співала:

– Ціні-ціні-зіні-зі!
Не боюся я зими.
Ти, зимо, не лякай,
Я не кину рідний гай!

Мабуть, сама зима чула, як хвалилася синичка. Вона заскреготіла, зарипіла від люті. Це було добре чути по всьому лісі. Усі струмочки й річки кригою вкрилися. А вранці прокинулася синичка і побачила, що весь ліс у снігу: і дóлі сніг, і на гілках сніг – скрізь сніг.

Сіла на гілочку й заспівала. Та тільки й голосок нібито не той, і дзвінко ніяк не виходить, а так трошки-трошки попискує:

– Пінь-пінь, ах-ах-ах!
Поховалось все в снігах,
Та мене він не злякає,
Я не кину свого гаю!

Полетіли вітри до зими, кажуть: усе вже снігом засипали і навіть великі річки вже зупинилися, а от є така пташка невеличка, синичкою зветься, ніяк скоритися зимі не хоче. Стрибає та й годі! Не знаю вже, що там наказала зима вітрам, тільки задули вони так, що всі дороги, усі стежки замели, кучугури снігу, як гори, понасипали, завили так, що навіть вовки, які й самі вити умільці, полякалися. А така дрібнота, як зайчики, білочки, лісові мишки, хоч вони і в хутрянніх шубках, боялися й носа вистромити на мороз.

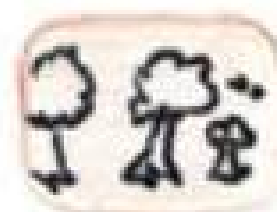
2. Що зробила зима, коли розлютилася? Чи легко переносила синичка мороз? Знайди речення, яке підтверджує твою думку.
3. Поміркуйте, яким може бути продовження казки. Яку ще пісеньку може співати синичка?
4. Що в цьому творі казкового, а що — справжнього?
5. Випиши з тексту речення, у якому є синонім до слова "лід".
6. Прочитай казку повністю, узявши збірку "Лісові казки" в бібліотеці, або за посиланням:
svitdovkola.org/um2/2025/media8

7. Підготуйте плакат-стіннівку про життя різних птахів узимку. Нехай кожен із вас збере інформацію про одну пташку. Що має бути на плакаті, окрім тексту?

Птахи, які зимують в Україні

Сороки — одні з найрозумніших птахів. Вони здатні визнавати себе у дзеркалі.

Прохивають у парках, садах, часто біля людських будівель. Не люблять густих лісів та гір.

Сороки всеїдні. Часто їдять комах, насіння дикорослих трав, зерна злакових.

Сороки будують декілька гнізд, "рабочі" з них лише одне.

Навіщо слова змінюють форму?

1. Прочитай пізнавальну інформацію з енциклопедії про тварин.

Хто не спить узимку

Бджоли взимку не сплять. Вони мають у вулику достатній запас корму – меду та пилку. Всередині вулика комахи збираються в купку – клуб, у центр поміщають матку. Бджоли у внутрішньому шарі клубу постійно рухаються і виділяють тепло для всієї спільноти.

Комахи із зовнішнього шару лишаються нерухомими, туляться ближче одна до одної та гріються. Час від часу бджоли міняються місцями.

Кріт у холодну пору року копає свої ходи глибше, ніж зазвичай. Саме там він може знайти собі поживу – черв'яків та личинок комах.

Раки зимують там, де й живуть постійно, – у чистих річках і ставках. Вони ховаються в нірках чи корчах.

Рак-самець більшість часу дрімає, а решту – шукає собі поживу – водорості або черв'ячків. Самичка має більше клопотів, адже вона ще з осені носить на черевці ікру, з якої на початку літа з'являються на світ личинки. Щоб ікринки мали достатньо кисню, самичка постійно рухає хвостом, промиваючи їх водою.

- 2.** Поставте одне одному запитання про прочитане в тексті.
- 3.** Який факт тебе здивував? Випиши його з тексту.
- 4.** Прочитай форми одного слова. Визнач в них закінчення та основи. Яке слово зайве? Чому?

рак раки ракам у раків ріка

бджо́ли бджола бджолу бджолі бджоляр

Форми одного слова не відрізняються за значенням. Закінчення змінюються, щоб слово узгоджувалося з іншими словами в реченні. Порівняй:

Взимку **бджола** сплять.

Взимку **бджоли** сплять.

- 5.** Спиши речення, розкриваючи дужки і ставлячи слова в потрібній формі.

(Бджола) готують на (зима) запаси (корм) – (мед) і (пилок).

(Кріт) риють (лабіринт) не лише в (земля), а й у (сніг).

Під льодом (рак) не сплять, а шукають (пожива) – (водорості) та (черв'ячки).

Образні вислови

1. Прочитай текст.

Де раки зимують?

Чи ти чув / чула вислів “Покажу тобі, де раки зимують”? Здогадуєшся, що він означає? Той, хто його каже, зовсім не хоче показати тобі наукове відео про раків, а погрожує!

Раніше багатії, які любили поласувати вареними раками навіть узимку, змушували своїх слуг пірнати в ополонку й вишукувати на глибині здобич, яка добре ховалася. Це завдання було дуже небезпечним, тому його використовували для покарання.

З часом первинне значення забулося, а образний вислів залишився.

2. Обери ситуацію, у якій дід Юрко мав би вигукнути: “Я тобі покажу, де раки зимують!”. Які слова варто сказати в іншому випадку?

Була в діда Юрка собачка Барбі. Він її так назвав, бо вона була дуже гарна. Але, траплялося, шкоду робила. Якось пожувала нову дідову краватку, а він саме на свято зібрався. Побачив дід погризену обнову й кричить:

– Барбі, скільки тобі пояснювати людськими словами, що не можна брати мої речі?..

Насварив дід свою улюбленицю. І вона наче щось зрозуміла. Наступного разу, коли він прийшов додому, його зустрічала Барбі. Собачка обережно взяла дідові капці в зуби і принесла йому до порога. Дід усміхнувся й каже:
– Розумна ти, Барбі, ...

3. Здогадайтеся, що означають образні вислови, та запишіть їх парами.

набрати води до рота

марно витратити

викинути
з голови

мовчати

уникнути небезпеки

кидати гроші на вітер

забути

шукати голку в сіні

марно шукати

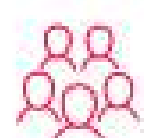
народитися в сорочці

сидіти в печінках

набриднути

4. Придумайте та інсценізуйте ситуації, у яких було б доречно вжити образні вислови із завдання 3.

День святого Миколая

- 1.** Яке свято відзначають в Україні 6 грудня? Прочитай про нього легенду.

Легенда про святого Миколая

Миколай був із заможної родини. Коли він грався на вулиці з дітьми вбогих сусідів, то жалів їх, але не знав, як допомогти.

Якось учитель сказав йому:

— Коли робиш добро, ніколи не хвалися. Хай краще ніхто про це не знає.

Увечері Миколай тихо, щоб ніхто не побачив, підкрався до комори. Набрав у торбину борошна, повні кишені яблук. У своїй скрині відшукав пару шкарпеток та нові **постільці**. Пробрався до порога сусідської хати, поклав там торбинку та й побіг назад.

Уранці сусіди не могли натішитися подарунками. Але хто це міг зробити й кому дякувати?

З того часу Миколай часто робив такі дарунки біднякам. Люди молили Бога за незнайомця, який допомагає їм. Одного разу Миколая помітили, й тоді всі дізналися, хто піклується про бідних.

Минули роки. Миколай став священником. Роздавав своє майно бідним і служив їм, як тільки міг, усі їхні біди брав близько до серця. За це Господь дав йому сили творити ще більше добра. Він лікував хворих, допомагав в'язням.

А коли він помер і постав перед Богом, Бог промовив до нього: “Багато, Миколаю, ти зробив добра за своє життя. За це я виконаю будь-яке твоє бажання”.

Миколай недовго думав і відповів: “Дай мені, Боже, бодай один раз на рік сходити на землю та обдаровувати діточок”.

Відтоді щороку в ніч з 5 на 6 грудня святий Миколай сходить із небес на землю й робить кожному з нас несподівані, приємні подарунки.

2. Випиши з легенди фразу, яка стала життєвим девізом Миколая.

3. Випиши з тексту образний вислів, що означає “болісно сприймати щось, співчувати”. Розкажи про себе чи когось зі знайомих, використавши його.

4. Запишіть дві групи споріднених слів. Виділіть у них корені.

дарувати

добро

добрі

дари

подарунок

подобрішав

обдаровує

добряче

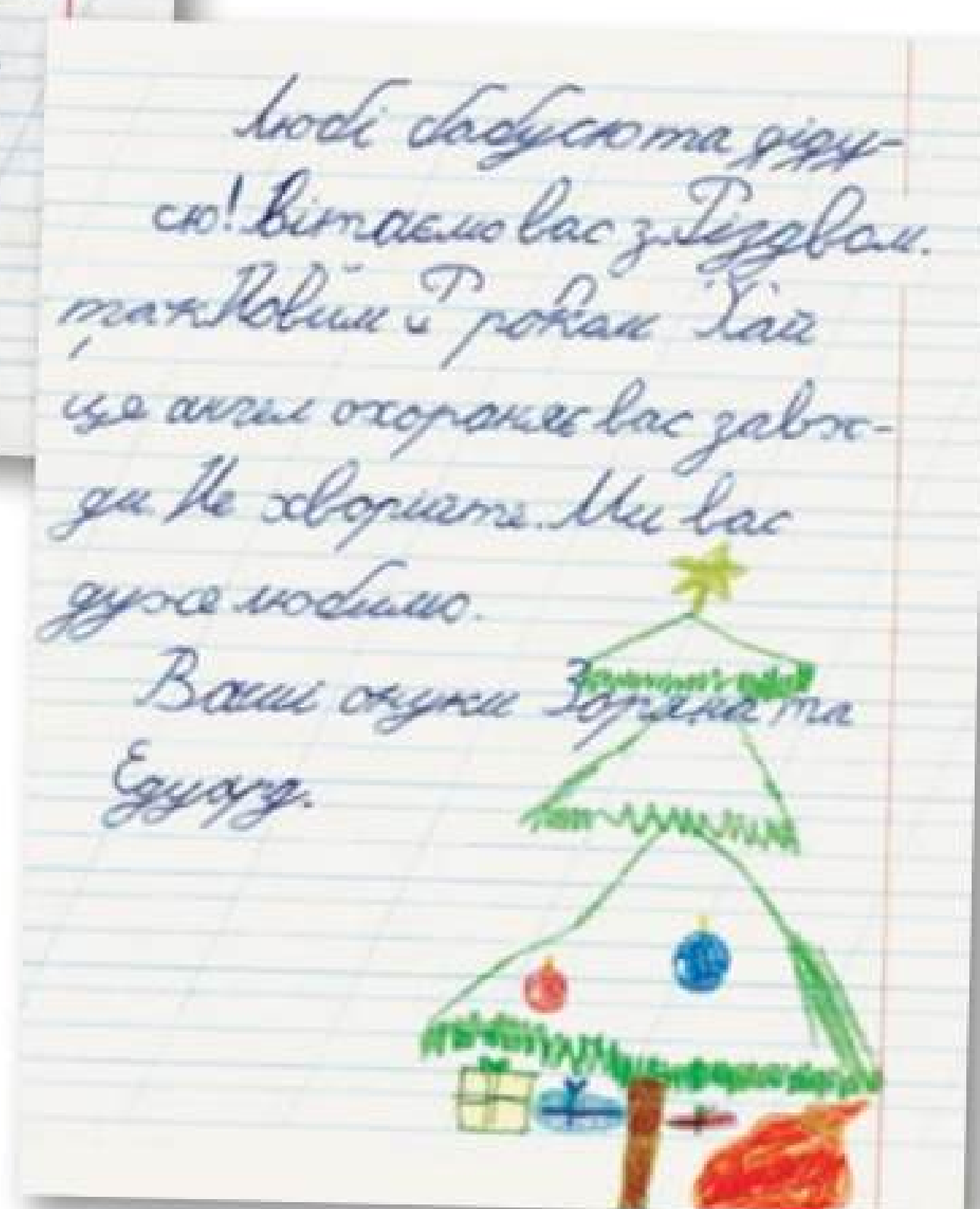
5. Вибери фрази, які можуть стати для когось справжнім дарунком. Кому ти можеш їх сказати?

- Ти – добрий друг.
- Я радий / рада, що ти в мене є.
- Я тебе люблю!
- Дякую за те, що ти робиш для мене.
- Я почуваюся спокійно, коли ти поруч.

Пишу привітання

1. Пригадайте, які свята чекають на нас у грудні. Яке з них твоє улюблене?
2. Розглянь листи, які написали діти своїм друзям і рідним.

3. Знайдіть у дитячих привітаннях помилки. Запишіть ці речення правильно.

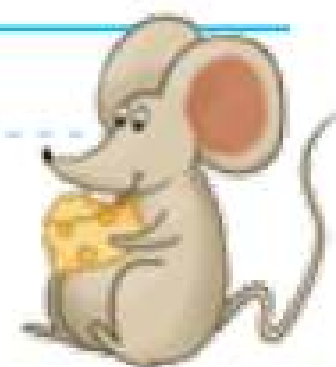
На́зви свят пишуться з великої букви. Якщо назва складається з кількох слів, то з великої літери пишемо тільки перше слово:

Новий рік, Різдво, Великдень, День матері.

4. Продовж речення.

Узимку наша родина
святкуватиме ...

5. Створи листівки для друзів. Скористайся планом.

План привітання

1. Звертання.
2. Привітання зі святом.
3. Побажання.
4. Підпис.

Інколи наше мовлення засмічує **сұржик** — суміш слів різних мов, їх перекручення. Вживай українські слова, а не суржик.

прийдешнім

З ~~наступаючим~~ Новим роком!

Дуже

~~Велике~~ дякую.

Казкові пригоди

1. Прочитай про пригоди Катрусі в ніч напередодні Дня святого Миколая.

Катруся всім допомагає

Уривок із казки Людмили Рябої

Зайчик:

Що я бачу, о такій порі,
Самé дівчатко надворі.
Чом не спиш у теплій
хаті?

Будуть всі тебе шукати.

Катруся:

Миколая я стрічаю,
Раптом в лісі він блукає,
І вночі дороги
не знайдé,
І мою оселю омине!

Зайчик:

Він до всіх дорогу знає,
І чемних діток
не минає.

Чекай його у себе в хаті,
Якщо зробила
добрих справ багато.

Катруся:

Не знаю, чи добра
вчинила я багато...
А ти чого тремтиш,
вухатий?

Зайчик:

Тремчу, бо лапки
змерзли дуже,
І всім навколо те
байдуже.

Катруся:

Візьми мої,
я зовсім не змерзаю,
А вдома ще одні
тепленькі маю.

Зайчик:

Ой, дякую, тобі,
Катрусю,
Тепер морозу зовсім
не боюся.

Ведмежатко:

Що я бачу, о такій порі,
Самé дівчатко надворі.
Чом не спиш у теплій
хаті?
Будуть всі тебе шукати.

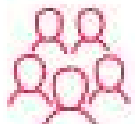
Катруся:
 Миколая я стрічаю
 Раптом в лісі він блукає.
 А ти чого не спиш
 в барлозі,
 А ходиш взимку
 по дорозі?

Ведмежатко:
 Та я вже спав,
 і зголоднів,
 Чогось смачного захотів.
 Та порожньо в моїм
 барлозі.
 От і блукаю по дорозі...

Катруся:
 Бідосью, сніг усе сховав,
 Навряд чи щось ти б
 відшукав...
 Стривай, у мене
 в рюкзаку
 Є кекс медовий
 до смаку.

Ведмежатко:
 Я дякую тобі, Катрусю,
 І голоду
 вже не боюся.

- 2.** Придумайте, кого ще могла зустріти Катруся в лісі.
 Як могла допомогти тварині? Чи зустріла Миколая?
- 3.** Дай письмову відповідь на одне із запитань.
 - ◆ Що дівчинка робила в лісі?
 - ◆ Як Катруся допомогла зайчикові?
 - ◆ Як Катруся допомогла ведмедикові?

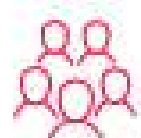
Наш театр

Театр тіней

Ласкаво просимо до театру тіней!
Об'єднайтеся в групи та виберіть твір для інсценізування. Це може бути невеличка зимова, новорічна чи різдвяна казка.

1. Виготовте фігурки персонажів казки. Для цього намалуйте їхні силуети на картоні, виріжте та приклейте до паличок.

2. Домовтеся, хто промовлятиме репліки, а хто водитиме ляльок.
3. Натягніть біле простирadlo, підсвітїть його ззаду ліхтариком та проведїть репетицію.
4. Поміркуйте про музичне оформлення вистави. Можливо, хтось заграє на музичному інструменті, заспіває або завантажить музику з інтернету.
5. Підготуйте афішу.

Як створити афішу

- ◆ Напишіть назву вистави великими кольоровими літерами в центрі аркуша.
- ◆ Дрібніше, під назвою зазначте ім'я автора твору.
- ◆ Угорі розмістіть інформацію, де й коли (дата і час) відбудеться вистава.
- ◆ Унизу – місце для малюнків чи додаткової інформації: хто підготував виставу, скільки коштують квитки та ін.

6. Після вистави тіньового театру бажано представити виконавців, адже їх ніхто не бачив!
 - ❖ По черзі називайте ляльок та імена ляльководів, а ті нехай виходять з-за простирадла та кланяються у відповідь на оплески глядачів.
 - ❖ Не забудьте представити того, хто читав слова автора, а також тих, хто допомагав створювати ляльки, відповідав за музичне оформлення, освітлення, виконував інші важливі завдання.

Як знайти друзів?

1. Пригадай, як ти познайомився/познайомилася зі своїми друзями. Прочитай історію про твоїх одноліток.

Моє щасливе життя

За однойменною повістю Рус Лагеркранц
(уривок 1)

Даня самотньо стояла на шкільному подвір'ї. Усю першу перерву вона стояла осторонь і тільки дивилася.

На другій перерві Даня помітила якусь дівчинку, що також стояла самотньо й тільки дивилася.

Власне кажучи, вони дивилися одна на одну. І тут Даня набралася духу, підійшла до дівчинки й запитала:

– Може, погойдаємося?

Елла Фріда кивнула головою. Це так звали ту другу дівчинку.

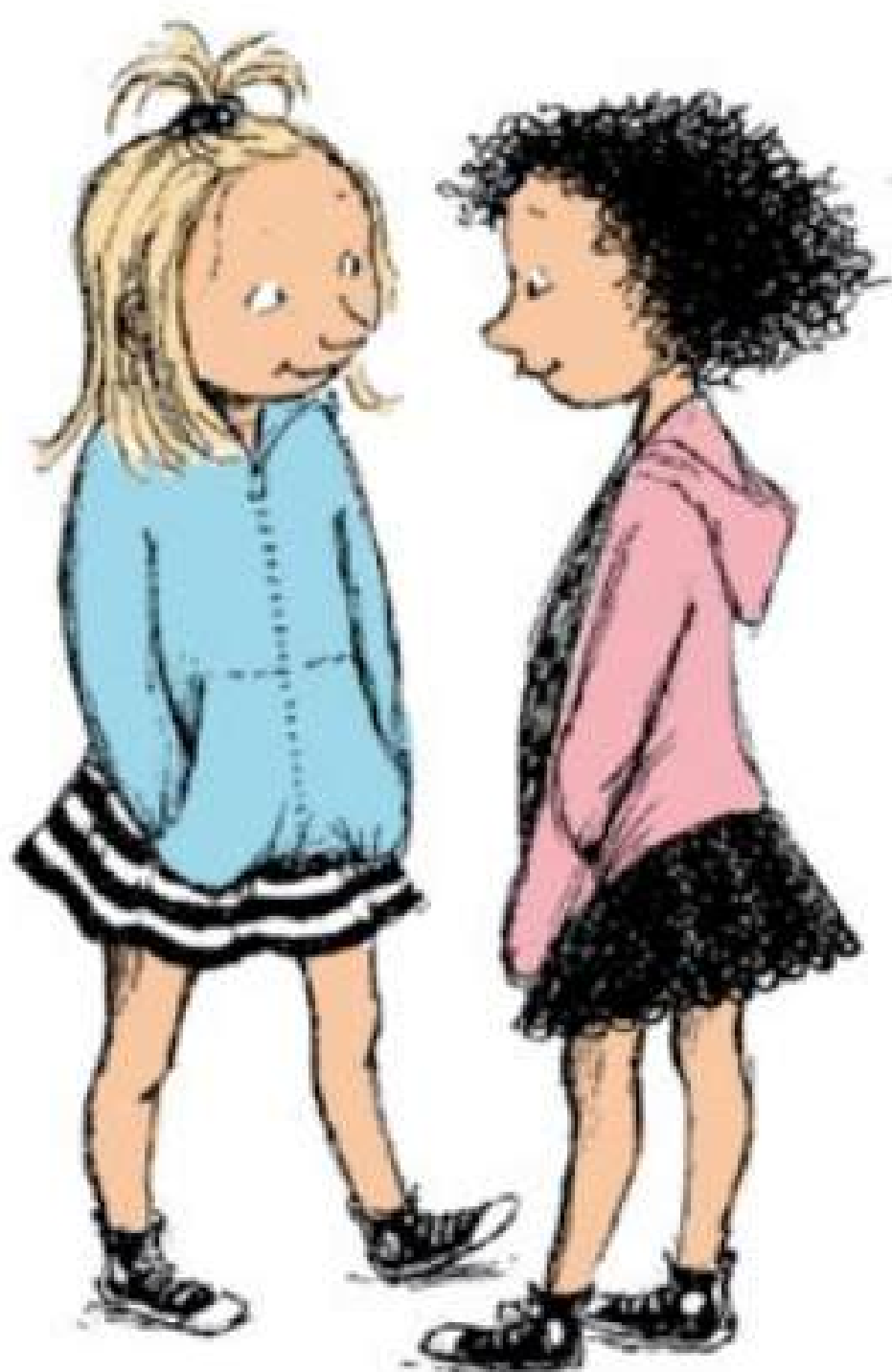
Потім вони гойдалися, аж поки не пролунав дзвоник на урок.

І на всіх інших перервах також гойдалися.

Після уроків вони лишилися, щоб іще погойдатися. Їм хотілося гойдатися без кінця-краю.

Зрештою з'явилася вчителька й сказала, що час розходитися по домівках.

– Можна буде гойдатися й завтра, – сказала вона. Даня була щаслива в школі.

Вона була щаслива, коли гойдалася з Еллою Фрідою. А ще тоді, коли вони сиділи в кімнаті для розваг і малювали сонце, що заходить.

2. Як гадаєш, який настрій був у Дані, поки вона була сама? А який, коли вона подружилася з Еллою Фрідою?

3. Розкажи про ситуації, коли ти шукав / шукала друзів у новій спільноті. Які були почуття? Що допомогло познайомитися?

4. Визнач фрази, які допомагають знайти друзів.

– Ти не проти, щоб ми разом подивилися цю книжку?

– О! Новенький / новенька! Ти такий дивний / така дивна!

– Хочеш, пограємося разом?

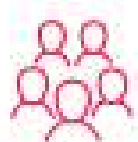
– Привіт! Мене звати... А тебе?

5. Придумай та запиши питання до тексту уривка, а твій напарник / напарниця нехай дасть відповідь усно.

6. Складіть і запишіть список справ, які приємно робити разом із друзями.

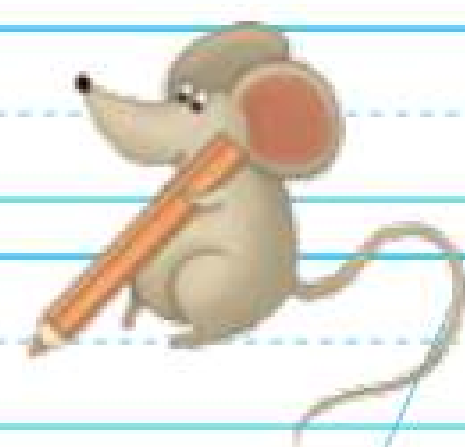

Бігати наввипередки.

Грати в хованки.

Дивитися кіно.

Малювати.

Мирилки

1. Прочитай ще один уривок із повісті.

Моє щасливе життя

За однойменною повістю Рус Лагеркранц
(уривок 2)

Даня була щаслива, коли вчителька дозволила їй та Еллі Фріді сидіти в класі за однією партою.

Коли треба було ставати по двоє, щоб робити гімнастичні вправи, Даня зазвичай вибирала Еллу Фріду, а Елла Фріда – Даню.

Якось Елла Фріда запитала, чи не помінятися їм марками. Даня могла взяти собі будь-яку марку, крім однієї – з ангелом. Бо ту марку Елли Фрідиній бабусі подарували, коли вона була дитиною.

Даня запропонувала за неї дві марки, та Елла Фріда сказала: “ні!” Тоді Даня запропонувала три, чотири, п’ять! Вона запропонувала всі марки, що мала. Однак Елла Фріда відмовлялася обмінювати ангела. Вони навіть посварилися через того ангела.

Слід сказати, таке часом траплялося. Вони сварилися.

Але ненадовго. Уже за якусь мить неодмінно мирилися.

2. Як гадаєш, чи можуть справжні друзі посваритися? А чи можуть після того помиритися? Які слова допомагають це зробити?

- 3.** Визнач фрази, які допомагають помиритися.
- Я більше ніколи не дружитиму з тобою!
 - Забудьмо про суперечку та граймося разом.
 - Мені було неприємно, коли ти... Але ми все одно друзі!
- 4.** Прочитай 2 мирілки, які допоможуть залагодити сварку.

Дай скоріш мізинчик свій,
Зачеми його за мій.

Мізин-мізин-мізинець –
Помирив нас, молодець!

Я мирюся, й ти мирися,
Я не б'юся, й ти не бийся,
Не кричи ти і не лайся,
Другом добрим залишайся!

- 5.** Обери мирилку, яка тобі більше до вподоби. Запиши її в зошит і запам'ятай.

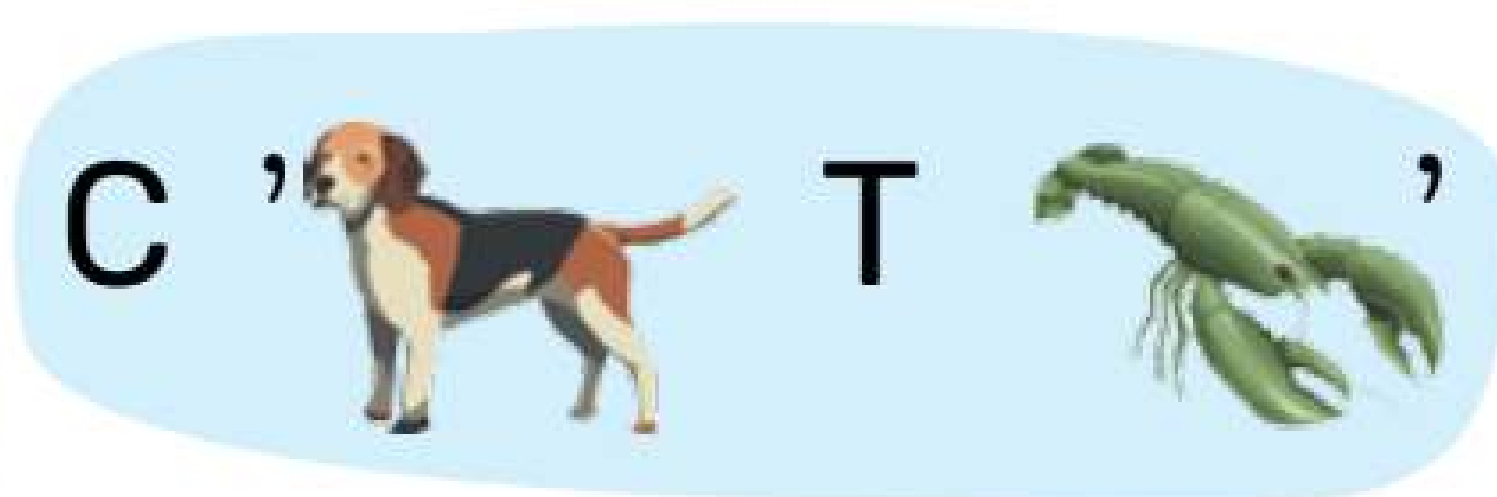

- 6.** Потренуйтеся миритися. Станьте одне навпроти одного, подивіться одне одному в очі та усміхніться. Зчепіть мізинці та разом промовляйте мирилку.

Літери бавляться! **ДБ**

Розгадай ребуси. Запиши слова в зошит.

Розповідаю про щасливий момент

1. Дізнайся, як подружки переживали розлуку.

Моє щасливе життя

За однойменною повістю Рус Лагеркранц
(уривок 3)

Елла Фріда переїхала до іншого міста. Тільки-но вона перестала ходити до їхнього класу, Даня перестала відчувати щастя. Вона сиділа за партою і не зводила погляду з порожнього стільця.

Того самого дня вона спіткнулася об щось на шкільному подвір'ї, упала, порвала панчохи й забила коліно. Вона плакала не тому, що в неї боліло коліно, а тому що Елла Фріда переїхала в інше місто.

Другого дня вона знову плакала. Це сталося, коли вони грали у футбол і Юнатан штовхнув її. Та вона плакала

зовсім не через те. Вона плакала через те, що зовсім не відчувала щастя.

Вона не була щасливою на перервах, відколи Елла Фріда поїхала. Вона просто сиділа в кімнаті розваг і дивилася на хлопчиків, що будували місто з кілочків, кубиків і всіляких паличок.

А потім Міка й Віка погукали її стрибати через скакалку. Даня стала щасливіша! Хто-хто, а Даня стрибати через скакалку вміє краще за всіх. Того дня вона прострибала через скакалку 500 разів. Увесь клас стояв і не зводив з неї очей.

А за кілька днів Даниному татові зателефонувала Елли Фрідина мама й запитала, чи не може Даня приїхати до них у гості.

Переклад зі шведської Галини Кирпи

2. Що ти відчув / відчула, читаючи початок уривка? Як змінилися твої емоції в кінці? Як гадаєш, чи вдасться Дані бути щасливою знову? Що для цього потрібно?

3. Намалюй себе щасливим / щасливою та напиши про цей момент.

4. Запиши події у правильній послідовності.

- ◆ Даня здивувала весь клас.
- ◆ Даня забила коліно.
- ◆ Юнатан штовхнув Даню.
- ◆ Даня перестала відчувати щастя.
- ◆ Елла Фріда переїхала до іншого міста.
- ◆ Міка і Віка погукали Даню стрибати разом.
- ◆ Мама Елли Фріди запросила Даню в гості.

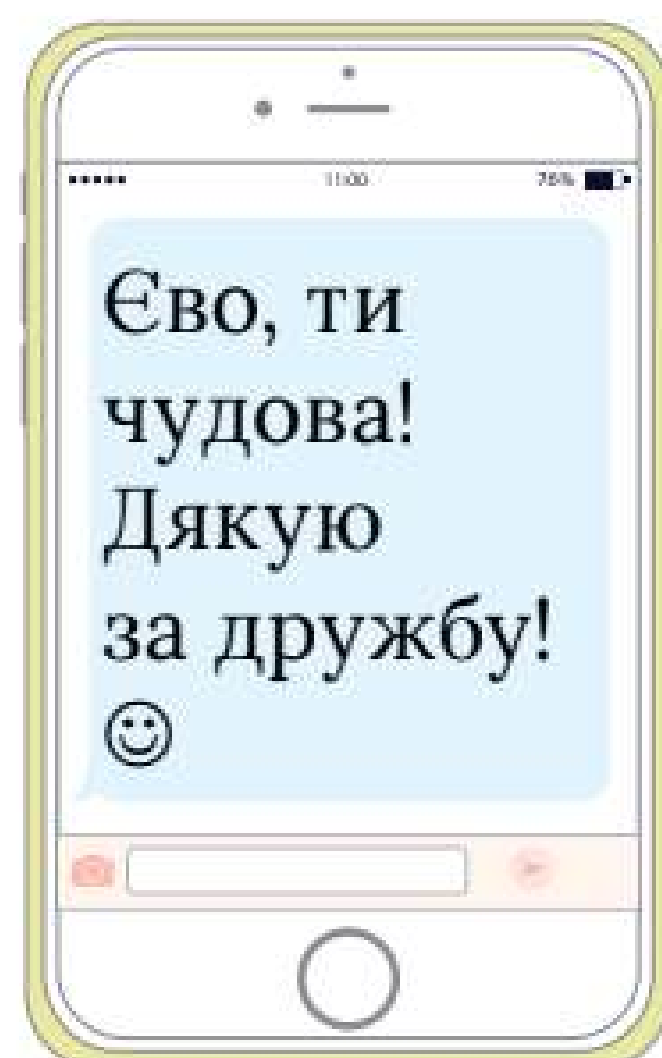

5. Випиши з тексту спільнокореневі слова до слова “пощасливішала”. Виділи корені.

6. Поміркуй і напиши коротке повідомлення з подякою своєму другові чи подрузі.

- ❖ Які смайли можна використати?
- ❖ Розглянь смайли, створені за допомогою розділових знаків, і придумай свої.

:-) :- (;-) :-* >:-[

Моя книжка

Мої друзі

Присвяти нові сторінки своєї книжки друзям.

Як створити свій шрифт

1. Розглянь обкладинки різних книжок. Зверни увагу на форму та колір букв. Дизайнери розробляють **шрифти**, які пасують до текстів і приваблюють читачів.
2. Спробуй розробити шрифт для заголовків.

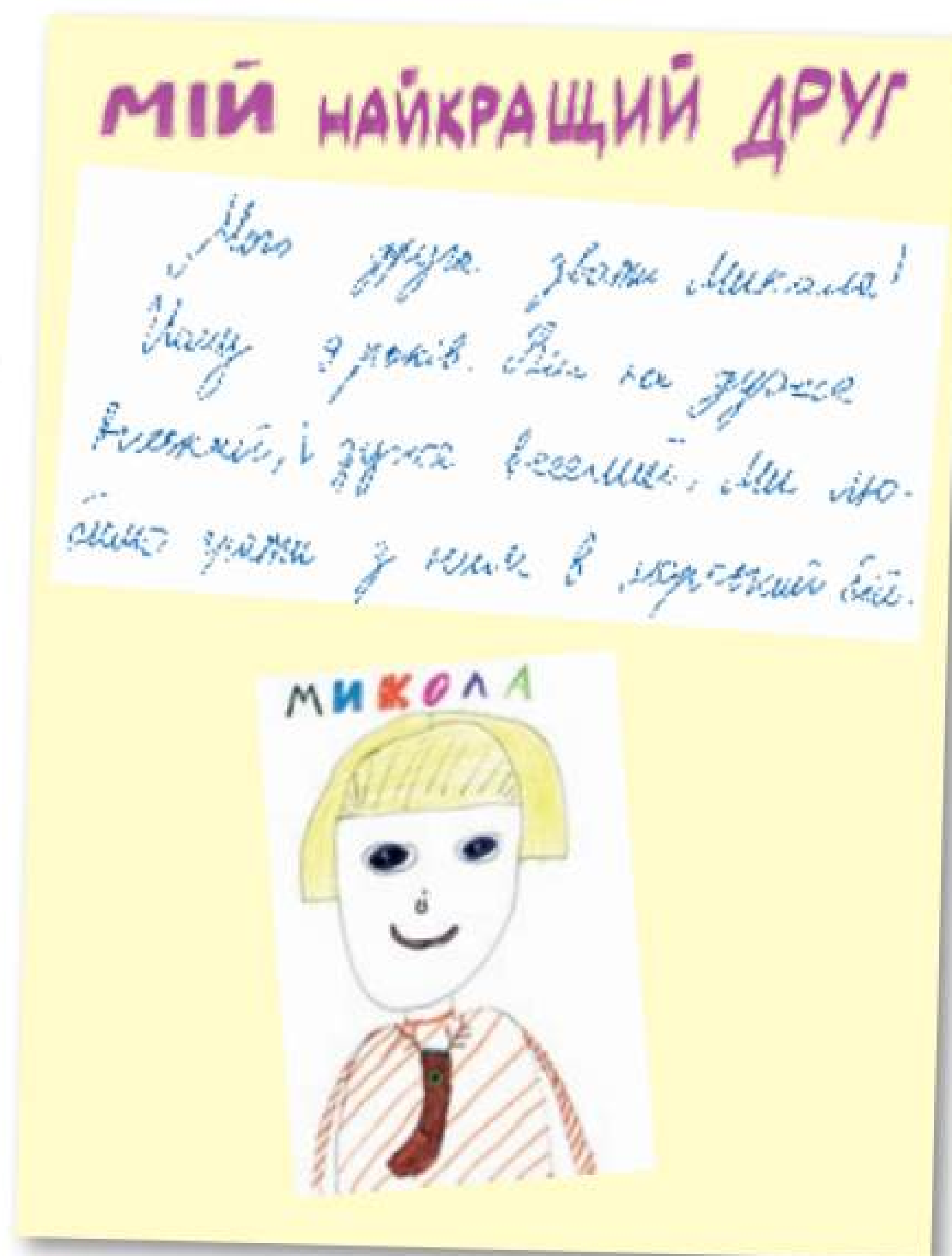
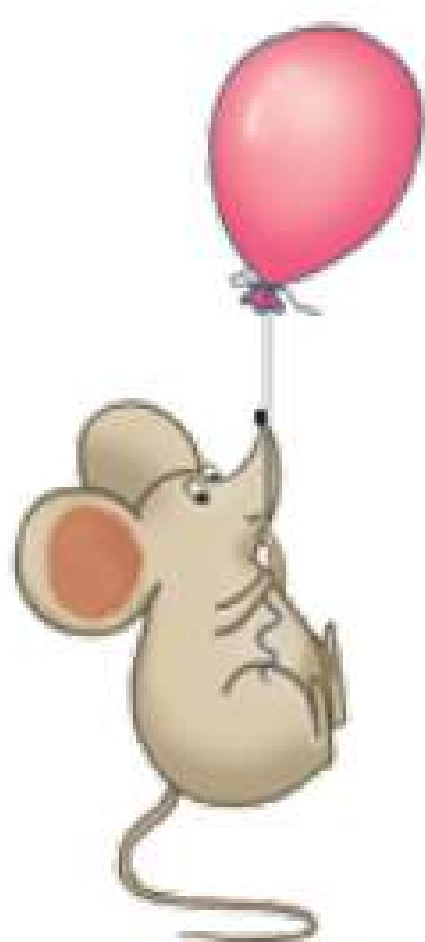

Мій друг / Моя подруга

1. Скористайся планом та напиши розповідь.

План твору

1. Ім'я, вік.
2. Зовнішність.
3. Характер.
4. Уподобання.
5. Що ви любите робити разом.

2. Намалюй портрет чи додай фото.

Ідеї для твоєї книжки

Під час зимових канікул ти можеш записати в книжку розповідь про те, як святкують Різдво і Новий рік у твоїй родині. Або про те, як ти проводиш час із друзями взимку.

Народна творчість

1. Прочитай тексти та впізнай серед них забавлянку, колядку, лічилку, прикмету, скоромовку, загадку.

* * *

Сніг у грудні глибокий – буде
врожай високий.

* * *

Бігли коні під мостами
З золотими копитами.
Дзень, брень,
Вийшов пень.

* * *

Біле, а не цукор, м'яке, а не
вата, без ніг, а йде.

* * *

Сидів горобець на сосні,
Заснув – і впав уві сні.

* * *

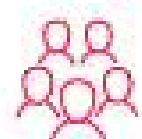
А-та-та, а-та-та,
Сіла баба на кота,
Тримає за хвостик
Та їде у гості.

* * *

Ми прибули, госпóдарю,
до вашої хати,
Хочемо вам, госпóдарю,
заколядувати.

- 2.** Згадайте інші скоромовки, загадки, лічилки, прикмети. Запишіть одну з них.

- 3.** Прочитай слова. Знайди в текстах на сусідній сторінці антоніми до них і запиши ці пари.

Чорне, низький, стоїть, зайшов, мілкий.

- 4.** Які слова діти вимовили неправильно? Чи можна зрозуміти, що вони мали на увазі? Назви правильні слова.

Мені подобається
ця казка!

А в мене гриб!

В українській мові дзвінкі приголосні в кінці слова та складу звучать дзвінко, не оглушуються.

Мороз, сніг, зуб. Стежка, колядка.

- 5.** Спиши слова. Виділи в них корені. Які приголосні звуки вимовляються в них дзвінко? Як називаються такі слова?

Різдво, різдвяні.

Дружба, подружки.

Допомога, допоміг.

Колядка

Коля́дки — це українські народні пісні, які традиційно співають на Різдво (25 грудня). У них зазвичай прославляють народження Сина Божого.

1. Послухай колядку, стеж за словами по тексту та підспівуй:
svitdovkola.org/um2/2025/media9

Ясна зоря всьому світу звістила

Колядка

Ясна зоря всьому світу звістила,
 Що Пречиста Сина Бога зродила!
 У Вифлеємі між ягнята, на сіні
 Стелить Мати постіленьку Дитині.
 Під голівку кладе зілля пахуче,
 Щоб не гризла та солома колюча.

Бо у неї для дитини малої
 Ані шовку, ні пелени м'якої.
 Це почули ізнадвору пташата,
 Як клопоче бідна Мати Дитяти.
 Полетіли полем, гаєм, лісами,
 Позбирали вони пір'я дзьобками.
 Поскладали по пір'ячку м'якому
 І встелили теплим пухом соломі.
 Ясна зоря над вертепом сіяє,
 Діва Мати над Дитятком співає.

А пташата разом з нею до хору,
Колядують **Спáсу** світу знадвору.
Ясна зоря всьому світу звістила,
Що Пречиста Сина Бога зродила!

2. Які слова в тексті є для тебе незвичними, незрозумілими? Уточни їхнє значення. Таких слів може бути чимало, адже ця колядка старовинна.

3. Чи ви знаєте інші колядки? Хто вас їх навчив? За-
 співайте їх у класі.

4. Прочитай віршик про традиційну українську різд-
 вяну прикрасу.

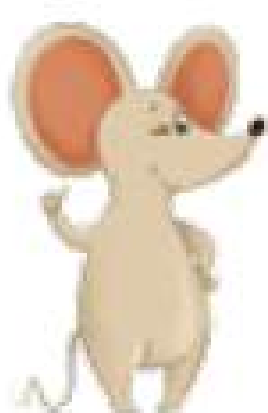

Ця прикраса знаменита
З колосків пшениці й жита.
Знімай, господарю, кожух,
Занось до хати наш **дідúх**.

Оксана Петрик

5. Поділіться, які різдвяні традиції є у ваших родинах.
 Запишіть те, що є спільним. А що вам хотілося б до-
дати?

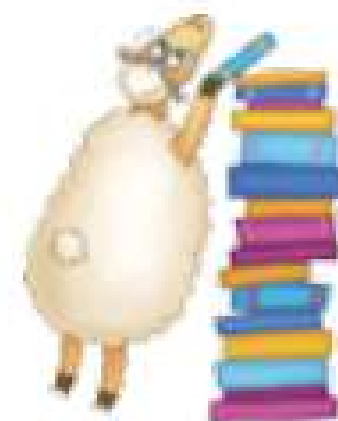
6. Продовж речення і запиши їх
 у зошит.

- ◆ Різдвяна зірка ...
- ◆ На Різдво ми ...
- ◆ У колядках співають про ...

Різдвяна оповідка

1. Прочитай про те, як колядували брат із сестрою.

Дух Різдва

За однойменним оповіданням Лесі Кічури

Тарасик і Катруся любили Різдво понад усі свята. Коли ж іще можна поколядувати в сусідів під вікнами і поласувати гостинцями?

Цього року брат із сестрою ретельно готувалися і от нарешті приїхали до бабусі в село. Коли стемніло, діти тепло одяглися, Тарасик прихопив зірку, а Катруся – співаники зі словами колядок. За три години обійшли майже все село. Наколядували солодощі, мандаринки, навіть трохи грошей.

– Дивися, Катрусю, он там, на горбку, ще одна хатина. Підемо туди чи ні? Бо ж далеко...

– Не знаю... – замислилася сестра. – А раптом усі колядники думають так само, як ми з тобою, і до тих людей узагалі ніхто не приходить?

– Хтозна... Усяке може бути. То що, ходімо?

Невдовзі діти підійшли до хатини. Постукали у двері і заспівали колядку. Двері відчинилися, й на порозі постала невисока худенька бабця.

– Любі мої, дороженькі! Ой, як же добре, що ви прийшли! До мене так давно не приходили колядники! –

Тлумачок

Адреса́т (с. 39) – той, кому надсилають лист.

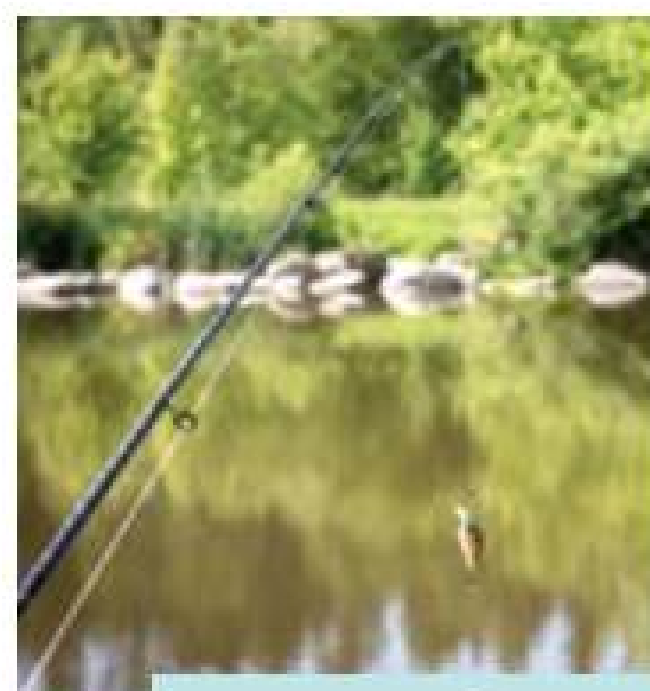
Аргуме́нт (с. 89) – доказ, підтвердження чого-небудь.

Блокпо́ст (с. 34) – укріплений пункт охорони для перевірки осіб і транспорту під час війни.

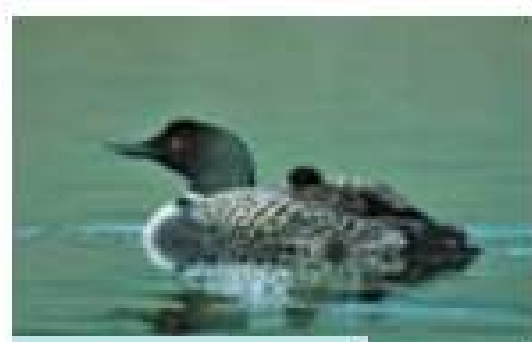
Ва́лка (с. 30) – кілька возів із вантажем, які рухаються один за одним.

Волосі́нь (с. 80) – капронова нитка для риболовлі.

валка

ВОЛОСІНЬ

гагара

Гага́ра (с. 9) – північний водоплавний птах.

Гра́тка (с. 76) – решітка.

Ді́спут (с. 89) – публічне обговорення тієї чи іншої проблеми.

Діду́х (с. 121) – різдвяна прикраса у вигляді снопа колосків пшениці.

Залига́ти (с. 28) – надіти мотузку на роги корові або волів.

Застосу́нок (с. 88) – комп'ютерна програма для виконання певних завдань користувача.

дідух

Земля́нка (с. 58) – викопане в землі житло, над поверхнею.

Зиск (с. 6) – добрий результат, користь від чогось.

Зруб (с. 58) – споруда з колод чи брусів.

зруб

Зухва́лість (с. 60) – нахабство, відчайдушна сміливість.

Кали́точка (с. 29) – торбинка для грошей.

калиточка

Контраба́с (с. 12) – великий струнно-смичковий музичний інструмент.

Ланту́х (с. 44) – великий мішок.

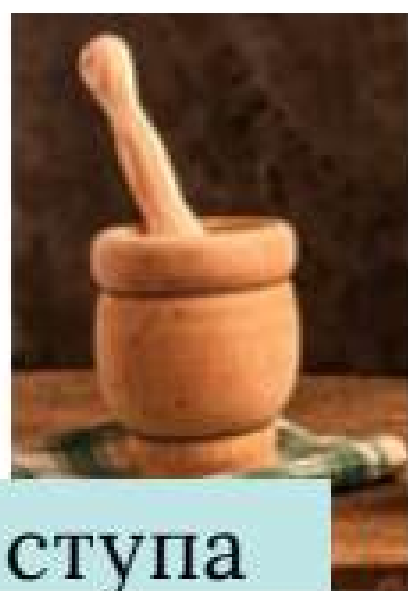
мажа

Льо́ля (с. 44) – дитяча сорочка.

Ма́жа (с. 30) – чумацький віз.

Пле́со (с. 81) – спокійна водна гладінь.

сту́па

Постіле́ць (с. 102) – старовинне українське народне взуття зі шкіри.

Ри́нва (с. 40) – жолоб під дахом для стікання води.

Спас (с. 121) – давня форма назви Спаситель, так називають Ісуса Христа.

Спис (с. 54) – зброя у вигляді гострого наконечника на довгому держаку.

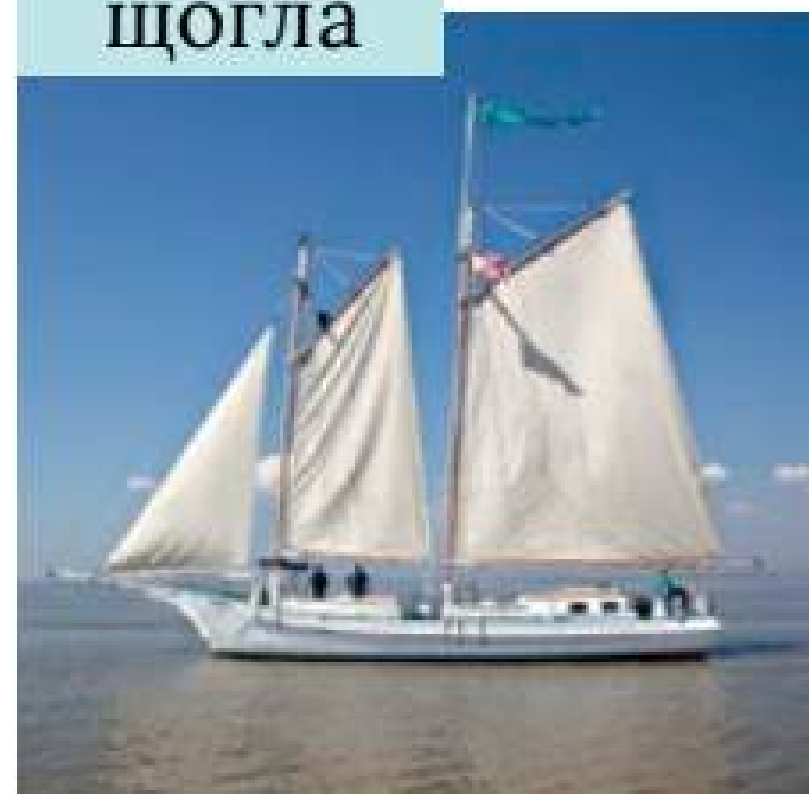
Сту́па (с. 78) – посудина, у якій товчуть продукти (горіхи, зерно та ін.).

Фейк (с. 88) – неправдива інформація; вигадка.

Шриф́т (с. 116) – графічна форма літер при друкуванні.

Що́гла (с. 42) – високий стовп для підняття вітрила на кораблі.

щогла

Вдячний вам
Добридень!
Так тримати!

Дозволь
Тобі вдалося!
Зробімо це разом!

Дякую
Познайомимося?

Смачного

радий допомогти
Потрібна допомога?
на здоров'я

Щастя!
Вітаю!

До побачення!
Будь ласка
Ти не проти?

Будвай!
розумниця

Добрий вечір!
спасибі
молодець

Добраніч!
Добрий день!

прошу
Будьмо знайомі!
Вдячна тобі

Привіт!
Доброго ранку!
рада стати в пригоді

На все добре!
До зустрічі!

Частіше вживай
ввічливі слова!

Наголошуй слова
правильно!